

Cerîr b. Abdullah'ın Rivayet Ettiği Ahkâm Hadisleri

The Hadiths Narrated By Cerrîr b. Abdullah On Judgement

Mehmet Dilek – Ali Bakkal – Tunahan Erdoğan

Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı.
MehmetDilek@akdeniz.edu.tr. Orcid: <https://orcid.org/0000-0003-4900-1744>.

Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/ Prof. Dr., Faculty of Divinity
Akdeniz University, Antalya / Turkey alibakkal52@gmail.com. Orcid: 0000-0003-4948-2736.

Arş. Gör. Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
tunahanerdogan1234@hotmail.com, Orcid: 0000-0003-3374-6063

Makale Bilgisi	Article Information
Makale Türü – Article Type	Araştırma Makalesi / Research Article
Geliř Tarihi – Date Received	9 Haziran / June 2020
Kabul Tarihi – Date Accepted	25 Eylül / September 2020
Yayın Tarihi – Date Published	30 Eylül / September 2020
Yayın Sezonu	Temmuz – Ağustos – Eylül
Pub Date Season	July – August – September

Atıf / Cite as: Dilek, Mehmet-Bakkal, Ali-Erdoğan Tunahan, Cerîr b. Abdullah'ın Rivayet Ettiği Ahkâm Hadisleri/The Hadiths Narrated By Cerrîr b. Abdullah On Judgement. tarr: Turkish Academic Research Review, 5 (3), 409-437. doi: tarr.748535.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tarr>

Copyright © Published by Mehmet řAHİN Since 2016- Akdeniz University, Faculty of Theology, Antalya, 07058 Turkey. All rights reserved.

Cerîr b. Abdullah'ın Rivayet Ettiği Ahkâm Hadisleri¹

Mehmet Dilek – Ali Bakkal – Tunahan Erdoğan

Özet

Cerîr b. Abdullah, Yemen taraflarında oturan Becîle kabilesinin reisiydi. Hz. Ebû Amr Cerîr b. Abdillâh b. Câbir el-Becelî (51/671), Yemen taraflarında oturan Becîle kabilesinin reisiydi. Müslüman olduktan sonra Hz. Peygamber onu manevî ehl-i beytinden saymış ve Müslümanlara nasihatla bulunmak üzere kendisinden bey'at almıştır. Hz. Ali- Muâviye mücadelesinde tarafsız kalmayı tercih etmiş olmakla birlikte Hz. Ali'nin arzusu üzerine arabulucuk yapmayı kabul etmiştir. Ancak Muâviye'nin katı tutumu sebebiyle başarılı olamamıştır. Fırat nehri kenarında bulunan Karkîsiya şehrinde uzlete çekilerek burada vefat etmiştir. Aynı zamanda büyük bir komutan olan Cerîr, Hz. Peygamber'den ihtiva ettiği konular açısından önemli birçok hadis rivayet etmiştir. Rivayet ettiği hadislerin bir kısmı da ahkâmla ilgilidir. Daha önce ahkâm dışındaki rivayetleri bir çalışmada ele almış ve yayınlamıştık. Bu çalışmada ise Cerîr'in ahkâmla ilgili rivayetlerini tespit edip bunların sıhhat derecelerini belirlemeye gayret ettik. Cerîr, ana konusu itibarıyla ahkâmla ilgili otuz bir hadis rivayet etmiş, bunların hadis müellefatındaki senedleri üç yüz otuz üç sayısına ulaşmıştır. Bu hadislerin yarıya yakını sahihtir. Bir kısmı hasen, üçte biri de zayıftır. Cerîr'in rivayet ettiği zayıf hadisler arasında da akla, Kur'an'a ve hukukun genel kurallarına aykırı rivayetlerin azlığı dikkati çeken hususlardandır.

Anahtar Kelimeler: Cerîr b. Abdullah, Hadis, Ahkam hadisleri, Bey'at, Nasihat.

The Hadiths Narrated By Cerrîr b. Abdullah On Judgement

Abstract

Ebû Amr Cerîr b. Abdillâh b. Câbir el-Becelî (51/671), was the chief of the tribe, Becile residing around Yemen. He obeyed the Prophet (PBUH) with the purpose of giving advice to Muslims. The Prophet gave him a special importance and considered him as a spiritual member of "People of the House". As he had been sent to Yemen to fight against the people until they accept saying "Lâ ilâhe illallah" he never approved fighting with people saying the Word of Tawhid. For this reason, he preferred staying impartial in Hz. Ali-Muâviye struggle. Despite that upon the request of Hz. Ali, he went to Hz. Muâviye as a mediator, but he was not successful due to Hz. Muaviye's harsh attitude. He withdrew to seclusion in the city of Karkîsiya by the river of Fırat.

Besides being a great commander, Cerîr also narrated some hadiths that are very important in terms of subject. Half of the hadiths he narrated are related to judgements (ahkâm). The aim of this study is to determine the hadiths narrated by Cerîr concerning judgements (ahkâm) and to find out the level of their authenticity. Cerîr, narrated thirty-one such hadiths, and the documents about the authenticity of

¹ Bu makale, Akdeniz Üniversitesi BAP Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen (ID: 316 Proje Kodu: SBA-2018-3617), "Türkiye'de Medfün Sahabilerden Cerîr b. Abdullah ve Rivâyet Ettiği Hadisler" adlı Normal Araştırma Projesinden üretilmiştir.

hadiths that exceeded three hundred andthirty-three. Nearly half of the hadiths are accurate (sahih), some of them are good (hasen) and one third are weak (zayıf). It is remarkable that the narrations which are contrary to the general principles of reason, Qur'an and law are very few.

Keywords: Cerîr b. Abdullah, Hadith, Hadiths of Judgement, Obedience (Bey'at), Advice.

Giriş

Bu araştırmanın konusu Cerîr b. Abdullah'ın Hz. Peygamber'den rivayet ettiği ahkâmla ilgili hadisleri tespit edip bunların sıhhat derecelerini ortaya koymaktır.²

Cerîr b. Abdullah'ın rivayetleri başta Buhârî (256/870) ve Müslim (261/875) olmak üzere pek çok hadis kitabında vardır. Cerîr'den gelen hadisler Buhârî'nin *Sahîh*'inde otuz bir, Müslim'in *Sahîh*'inde otuz altı, Ebû Dâvûd'un (275/889) *Sünen*'inde on bir, Tirmizî'nin (279/892) *Sünen*'inde on beş, Nesâî'nin (303/915) *Sünen*'inde yirmi bir, İbn Mâce'nin (273/887) *Sünen*'inde on bir, Ahmed b. Hanbel'in (241/855) *Müsned*'inde yüz altı tarikle rivayet edilmiştir. Diğer hadis müellefatındaki isnadlar da dikkate alındığı zaman yedi yüz civarında olduğu anlaşılmaktadır.

Cerîr'in ahkâmla ilgili rivayetlerini tespit için önce *Kütüb-i Sitte*'yi ve Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'ini taradık. Bunlarda bulduğumuz hadisleri fıkıh bablarına göre tasnif ederek senetleriyle birlikte verdik ve sıhhat derecelerini belirledik. Isnadların çokluğu sebebiyle bu eserlerin dışındaki kitaplarda mevcut olan senedlerin sadece kaynaklarına işaret ettik. *Kütüb-i Sitte* ve İbn Hanbel'in *Müsned*'inde bulunmayan hadislerin ise senedlerini vermeyi tercih ettik, bunların da sıhhat değerlendirmesini yaptık.

Hadisleri yazarken önce ana metni ve anlam yönünden farklılık arzeden diğer metinleri verdik. Hadislerin senetlerini ve bunlarla ilgili özel bilgileri hadis metninin altında vermeyi tercih ettik.

Cerîr b. Abdullah'ın rivayet ettiği hadislerin yarıya yakını ahkâmla ilgilidir. Esasen buraya aldığımız hadislerin bir kısmı fıkıh babları açısından tam olarak ahkâm hadisi sayılmaz. Ancak fiillerimizle ilgili olmaları sebebiyle dolaylı olarak da olsa bunlar üzerine fikhî bir hüküm bina edilebileceği için bu tür hadisleri de ahkâm hadisleri arasında zikredilmiştir.

1. İstincâdan Sonra Ellerin Temizlemesi

Cerîr (r.a) anlatıyor: “Resûlullah ile beraberdim, helâyâ gidip ihtiyacını giderdi ve “Ey Cerir! Su getir!” dedi. Bende ona su götürdüm. O su ile temizliğini yaptı ve toprakla da elini ovuşturdu.”

Bu rivayetin hadis kitaplarındaki senedleri şöyledir;

1. Ahmed b. es-Sabbâh ← Şuayb b. Harb ← Ebân b. Abdullah el-Beceli ← İbrahim b. Cerir ← Cerîr.³

² Cerîr b. Abdullah'ın hayatı ve ahkâm dışında rivayet etmiş olduğu hadislerle ilgili bk. Dilek, Mehmet- Erdoğan, Tunahan, “Cerîr b. Abdullah'ın Rivâyet Ettiği Hadisler”, *Katıe Uluslararası İnsan Araştırmaları Dergisi*, Haziran 2020, 9: 111-149.

³ Nesâî, Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şu'ayb, *Sünenü'n-Nesâî*. (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), “Tahâret”, 43 (1/45).

Ebân b. Abdullah el-Beceli sadûk bir râvi olmakla birlikte hıfzında gevşeklik olduğu bilinmektedir. İbrahim b. Cerir de yine sadûk bir râvi olmakla birlikte babasından bir şey rivayet etmemiştir. Dolayısıyla hadis mürseldir ve bu isnadla zayıftır.⁴

2. Muhammed b. Yahyâ ← Ebû Nuaym ← Ebân b. Abdullah ← İbrahim b. Cerir ← Cerir.⁵

İbrahim babasından hadis olarak herhangi bir şey işitmediği için bu tarik mürsel ve zayıftır.⁶Bu hadisi Dârimî (255/869),⁷ Nesâî,⁸ İbn Huzeyme (311/924)⁹,Taberânî(360/971)¹⁰ve Beyhakî de (458/1066)¹¹ rivayet etmişlerdir. Dolayısıyla bu hadis yedi farklı isnadla rivayet edilmiştir.

2. İçine Misvak Konulan Suyla Abdest Alma

Cerir (r.a), Hz. Peygamber'in (s.a) bir sözü olarak rivayet etmemekle birlikte, kendisi ailesine misvakın yumuşaması için konulan su ile abdest alınmasını emrederdi.

Bu rivayetin isnadı şu şekildedir; Ebû Abdullah el-Hâfız ← Ebû Amr b. es-Simâk ← Hanbel b. İshâk ← Kubeysa ← İsmâil b. Ebî Hâlid ← Kays ← Cerir.¹² Dârekutnî bu hadisi iki ayrı senedle rivayet etmiştir.¹³

3. Mest Üzerine Mesh

Hemmâm anlatıyor: Cerir b. Abdullah'ın bevlettiğini, sonra abdest aldığını, peşinden de mestlerine mesh ettiğini ve kalkıp namaz kıldığını gördüm. Bu durum kendisine sorulunca “Ben Resûlullah'ı (sav) böyle yaparken gördüm” demiştir.¹⁴ Bazı metinlerde şöyle bir ilave vardır: Cerir'e mesh olayının Mâide sûresinden önce mi sonra mı meydana geldiği sorulmuş o da: “Ben, Mâide sûresinden¹⁵ sonra Müslüman oldum.” demiştir.

Bu rivayetin birçok isnadı bulunmaktadır;

⁴ Ebû Halebiyye, Ahmed Yûsuf, *Mervîyyâtü's-sahâbiyyi'l-celîl Cerir b. Abdillâh el-Becelî* (Mekke: Câmî'atü Ümmi'l-Kurâ, Yüksek Lisans Tezi, 1402/1982),116.

⁵ İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvinî. *Sünenü İbn Mâce*, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981. “Tahâret”, 29.

⁶ Ebû Halebiyye, *Mervîyyât*, 126.

⁷ Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman, *es-Sünen*, (Beyrut: Dâru İhyâi's-Sünneti'n-Nebeviyye) “Tahâret”, 15.

⁸ Nesâî, Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şu'ayb, *es-Sünenü'l-kübrâ*, (Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 2001), 1/25.

⁹ İbn Huzeyme, Ebû Bekr Muhammed b. İshak, *Sahîhu İbn Huzeyme*, thk. Mustafa el-A'zamî (Beyrut: Mektebetü'l-İslâmî, 1390/1970), 1/47.

¹⁰ Taberânî, Ebû'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed, *el-Mu'cemü'l-kebîr*. thk. Hamdi Abdülmecîd es-Silefî (Bağdat: Dâru'l-Arabiyye, 1398/1978), 2/380 (No. 2393).

¹¹ Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin b. Ali, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (Haydarabad: Matba'atü Meclis-i Dâireti'l-ma'ârifî'l-Osmaniyye, 1353), 1/107.

¹² Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 1/255.

¹³ Dârekutnî, Ali b. Ömer, *Sünenü'd-Dârekutnî*, thk. Abdullah Hâşim el-Yemânî el-Meden (Kâhire: Dâru'l-Mehâsin, 1386/1966), 39-40.

¹⁴ Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, *Sahîhu'l-Buhârî*,(İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), Buhârî, “Salât”, 25 (1/1029).

¹⁵Mâide suresinin altıncı âyeti abdestle ilgilidir. Hz. Peygamber'in hadisi irad etmesi bu âyetin nüzulünden sonra olmalıdır.

1. Âdem ← Şu'be ← A'meş ← İbrahim ← Hümâm b. el-Hâris.¹⁶
 2. Yahya b. Yahya et-Temîmî, İshak b. İbrahim, Ebu Muâviye (Tahvil). Ebû Bekr b. Ebû Şeybe ← Ebû Muâviye ve Vekî' (Lafız Yahya'nındır) – A'meş ← İbrahim ← Hümâm.¹⁷
 3. İshak b. İbrahim ve Ali b. Hasrem ← İsa b. Yunus (Tahvil); Muhammed b. Ebî Ömer ← Süfyân (Tahvil); Mincâb b. Hâris et-Temîmî ← İbn Müshir ← Hepsî A'meş'ten ← Ebû Muâviye.¹⁸
 4. Hennâd ← Vekî' ← el-A'meş ← İbrahim ← Hemmâm b. el-Hâris ← Cerîr.¹⁹
 5. Kuteybe ← Hafs ← A'meş ← İbrahim ← Hemmâm.²⁰
 6. Ali b. Muhammed ← Vekî' ← A'meş ← İbrahim ← Hemmâm b. el-Hars.²¹
 7. Abdullah ← Babası (Ahmed b. Hanbel) ← Ebû Muâviye ← A'meş ← İbrahim ← Hemmâm.²²
 8. Abdullah ← Babası ← Hâşim b. el-Kâsım ← Ziyâd b. Abdullah b. 'Ilâka ← Abdülkerim b. Mâlik el-Cezerî ← Mücâhid ← Cerîr b. Abdullah el-Becelî.²³
 9. Abdullah ← Babası ← Muhammed b. Ca'fer ← Şu'be ← Süleyman ← İbrahim ← Hemmâm b. el-Hars.²⁴
 10. Abdullah ← Babası ← Muhammed b. Ebî Adiy ← Şu'be ← Süleyman ← İbrahim ← Hemmâm b. el-Hars.²⁵
 11. Abdullah ← Babası ← Affân ← Ebû Avâne ← Süleyman ← A'meş ← İbrahim ← Hemmâm b. el-Hars.²⁶
 12. Abdullah ← Babası ← Muhammed b. Ca'fer ← Şu'be ← Süleyman ← İbrahim ← Hemmâm b. el-Hars.²⁷
 13. Abdullah ← Babası ← Süfyân ← A'meş ← İbrahim ← Hemmâm.²⁸
 14. Hennâd ← Vekî' ← A'meş ← İbrahim ← Hemmâm b. el-Hars.²⁹
- 1-14 no'lu hadislerin senedlerinde yer alan râvîlerin tümü sika olduğundan bu hadislerin tamamı senedi itibariyle sahihtir.³⁰

¹⁶ Buhârî, "Salât", 25 (1/102).

¹⁷ Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî, *Sahîhu Müslim*. (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.), "Taharet", 272 (1/227).

¹⁸ Müslim, "Taharet", 272 (1/227).

¹⁹ Tirmizî, Muhammed b. İsa b. Sevre, *Sünenü't-Tirmizî*, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.), "Tahâret", 70 (1/155).

²⁰ Nesâî, "Tahâret", 96 (1/81).

²¹ İbn Mâce, "Tahâret", 84 (1/180-181).

²² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, (Beyrut: Mektebetü'l-İslâmî ve DâruSadr, ts.), 4/358.

²³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/363.

²⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/464.

²⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/464.

²⁶ Zehebî, EbûAbdillâh Muhammed b. Ahmed, *Mizânü'l-i'tidâl fî nakdi'r-ricâl*, thk. Ali Muhammed el-Becâvî (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1382/1963), 3/82.

²⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/464.

²⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/361.

²⁹ Tirmizî, "Tahâret", 70 (1/155).

15. Ali b. Hüseyin ed-Dirhemî el-Basrî ← İbn Dâvûd ← Bükeyr b. Âmir ← Ebû Zür'a İbn Amr b. Cerir.³¹ Bükeyr b. Âmir el-Becelî zayıf bir râvi olduğundan hadis bu isnadla zayıftır.³²

16. Kuteybe ← Hâlid b. Ziyâd et-Tirmizî ← Mukâtil b. Hayyân ← Şehr b. Havşeb ← Cerir.³³ Havşeb, sadûk bir râvi olmakla birlikte vehim sahibi ve çok irsalde bulunan bir kişi olduğundan hadis bu senedle zayıftır.³⁴

17. Bakiyye ← İbrahim b. Edhem ← Mukâtil b. Hayyân ← Şehr b. Havşeb ← Cerir.³⁵ Bakiyye b. Velîd el-Kilâ'î sadûk bir râvi olmakla birlikte çok tedliste bulunduğu için hadis bu isnadla zayıftır.³⁶

18. Abdullah ← Babası ← Esved b. Âmir ← Şerîk ← İbrahim b. Cerir ← Kays b. Ebî Hâzim ← Cerir.³⁷ Şerîk b. Abdullah en-Nehâ'î sadûk bir râvi olmakla birlikte çok hata ve galat yapan bir kişi olduğundan hadis bu isnadla zayıftır.³⁸

15-18 no'lu tariklerle gelen hadisin senedleri zayıf olmakla birlikte, hadisin birçok sahih mutâbî³⁹ olduğundan bu yollarla gelen hadisler sonuç itibariyle hasen li-gayrihi⁴⁰ mertebesine çıkmaktadır.

Bu hadisi Ebû Dâvûd et-Tayâlisî (204/819) bir,⁴¹ Abdürrezzâk (211/826-27) bir,⁴² Humeydî (219/834) bir,⁴³ İbn Ebî Şeybe (235/849) iki,⁴⁴ Nesâî bir,⁴⁵ İbn Huzeyme üç,⁴⁶ Ebû Avâne (316/929) dört,⁴⁷ İbn Hibbân (354/965) üç,⁴⁸ Taberânî

³⁰ Ebû Halebiyye, *Mervîyyât*, 130, 132, 135, 138,143, 144, 145,149, 150, 151.

³¹ Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, *Sünenü Ebî Dâvûd*, (İstanbul: Çağrı Yayınları 1981.), , "Tahâret", 59 (No. 154, 1/107)

³² Ebû Halebiyye, *Mervîyyât*, 137.

³³ Tirmizî, "Tahâret", 70 (No. 94, 1/157).

³⁴ Ebû Halebiyye, *Mervîyyât*, 140.

³⁵ Tirmizî, "Tahâret", 70 (No. 94, 1/157).

³⁶ Ebû Halebiyye, *Mervîyyât*, 142.

³⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/363.

³⁸ Ebû Halebiyye, *Mervîyyât*, 147.

³⁹ Mutâbî: 1. Bir hadisin lafızlarına uygun, lafzen benzeri olan ve senedleri en azından aynı sahâbîde birleşmek üzere başka bir râvi tarafından rivayet edilen hadis. 2. Senedleri en azından sahâbîde birleşmek üzere, bir râvinin rivayet etmiş olduğu hadisin lafızlarına uygun hadis rivayet etmiş olan ikinci râvi. Bk. Aydın, Abdullah, *Hadis İstihlaları Sözlüğü*, (İstanbul: Timaş, 1987), s.119.

⁴⁰ Hasen ligayrihi: Zayıflığı muhtelif yollarla giderilip hasen derecesine yükselmiş olan zayıf hadis. Bk. Aydın, *Hadis İstihlaları Sözlüğü*, 68.

⁴¹ Sâ'atî, Ahmed Abdurrahman, *Minhatü'l-ma'bûd fî tertîb-i Müsnedi't-Tayâlisî Ebî Dâvûd* (Kahire: el-Matba'tü'l-Müniriyye, 1372), 1/55.

⁴² Abdürrezzâk b. Hemmâm es-San'ânî, *el-Musannef*, thk. Habib Abdurrahman el-A'zamî (Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 1392/1972), 1/194.

⁴³ Humeydî, Ebû Bekr Abdullah b. Zübeyr, *el-Müsned*, thk. Habîbu'r-Rahmân el-A'zamî (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb ve Kahire: Mektebetü'l-Mütenebbî, ts.), 2/349 (No. 797).

⁴⁴ İbn Ebî Şeybe, Abdullah b. Muhammed el-Absî, *el-Musannef*. thk. Kemal Yusuf el-Hût (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1409), 1/16.

⁴⁵ Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 1/67.

⁴⁶ İbn Huzeyme, *Sahîh*, 1/94 vd.

⁴⁷ Ebû Avâne, Yakub b. İshak el-İsferâinî, *Müsnedü Ebî Avâne* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife,1419/1998), 1/254 vd.

yirmi yedi,⁴⁹ Dârekutnî beş,⁵⁰ Hâkim (405/1014) bir,⁵¹ Beyhakî altı⁵² tarikle rivayet etmişlerdir. Böylece hadisin isnadları yetmiş üç sayısına ulaşmaktadır.

4. Mest Üzerine Meshin Süresi

Cerîr anlatıyor: Resûlullah’a (sav) mestler üzerine meshin (süresini) sordum, “*Misafir için üç gün, mukim için bir gün bir gecedir.*” buyurdu.

Rivayetin senedi; Abdullah b. Ahmed b. Hanbel ← Ahmed b. Hanbel ← Ebû Bekr el-Hanefî← Abdülhamid b. Câfer el-Ensârî ← Eyyüb b. Cerîr ← Cerîr.⁵³

Bu rivayeti, Eyyub b. Cerîr’den sadece Abdülhamid b. Ca’fer rivayet etmiştir. Nureddin el-Heysemî, Eyyüb’un tercemesini İbn Ebî Hâtîm’in (327/938) dışında herhangi bir yerde bulamadığını onun da hakkında cerh ve ta’dil olarak bir bilgi vermediğini belirtmiştir.⁵⁴ Taberânî bu rivayeti *el-Mu’cemü’l-evsat* adlı eserinde Abdullah b. Ahmed b. Hanbel → Abdullah b. Ebân→ Ubeyde b. el-Esved→ el-Kâsım b. el-Velid→Talha b. Musarrîf→İbrahim→Hemmâm→Cerîr tarihiyle de vermiştir.⁵⁵ Taberânî, râvi Abdullah b. Ebân’ın teferrüd ettiği yani tek başına kaldığı kaydını düşmüştür.

5. Lahid Yapma

Resûlullah (s.a) buyurdu: “Lahd (usûlü) bizedir, şakk (usûlü)⁵⁶ başkalarındadır.”

1. İsmâil b. İsâ es-Süddî ← Şerîk ← Ebû’l-Yakzân ← Zâzân ← Cerîr b. Abdullah el-Becelî.⁵⁷Süddî sadûk bir râvi olmakla birlikte bazen hata yaptığı söylenmiş, ayrıca Şiilikle de itham edilmiştir. Şerîk b. Abdullah en-Nehâ’î de sadûk

⁴⁸İbn Hibbân, Ebû Hâtîm Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî, *Sahîhu İbn Hibbân*, thk. Abdurrahman Muhammed Osman (Medine: el-Mektebesü’s-Selefiyye, 1390/1971), 2/450 vd. (No. 1325-1327).

⁴⁹ Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir*, 2/336 (No. 2282), 252 (No. 2293), 381 (No. 2394), 383 (No. 2400-2401), 388-391 (No. 2421-2436), 398 (No. 2460), 405 (No. 2490), 408 (No. 2503), 409-410 (No. 2506-2507), 411 (No. 2511-2512).

⁵⁰ Dârekutnî, Ali b. Ömer, *Sünenü’l-Dârekutnî*. thk. Abdullah Hâşim el-Yemânî el-Medenî, (Kâhire: Dâru’l-Mehâsin, 1386/1966.) 1/193-194.

⁵¹ Hâkim en-Nisâbüri, Ebû Abdullah, *el-Müstedrek ‘ale’s-Sahîhayn* (Haleb: Mektebü’l-Matbû’âtî’l-İslâmiyye, ts), 1/169.

⁵² Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ*, 1/114, 270-274.

⁵³ Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir*, 2/336 (No. 2399), 2/390 (No. 2431).

⁵⁴ Heysemi, *Mecmau’z-zevâid*, 1/259.

⁵⁵ Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Evsat*, 4/318.

⁵⁶ Lahd şekli şöyledir: Kabir normal olarak kazılır. Sonra kabrin tabanının karşısındaki kible duvarı, ölünün yerleşebileceği kadar oyulur. Cesed o oyuğa ve yüzü kibleye gelecek şekilde yerleştirilir. Arkasına kerpiçler veya ağaçlar dizilir. Aralarından toprağın sızmaması için de ot, çamur gibi bir şey konulur. Sonra toprakla doldurulur. **Şakk şekli şöyledir:** Mezar normal olarak genişçe kazılır. Tabana inildikten sonra kible tarafında 30-40 santim yüksekliğinde ince bir duvar örülür. Cesedin yerleşebileceği bir aralık bırakılarak o duvarın karşısında, yani memleketimizdeki kible istikâmetine göre kabrin kuzey tarafında da o duvara paralel bir duvar çekilir. Cesed iki duvarın arasındaki boşluğa, yüzü kibleye gelecek tarzda konulur. Duvarların üstü kerpiç, ağaç ve taş gibi maddelerle örtülür. Yine toprağın ölünün üzerine dökülmemesi için üstüne ot veya çamur gibi bir şey konulur. Sonra üstü toprakla örtülür. Her iki şekilde yapılan mezara ölü indirildiğinde, başının batıya ve ayaklarının doğuya gelecek tarzda ve sağ yanına yatırılır. Bk. Hatiboğlu, Haydar, *Sünen-i İbn Mâce Tercüme ve Şerhi*, 4/408,409.

⁵⁷ İbn Mâce, “Cenâiz”, 39 (No: 1555, 1/496).

bir râvi olmasına rağmen çok hata ve galat yapan bir kişi olduğu için hadis bu isnadla zayıftır.⁵⁸

2. Abdullah ← Babası (Ahmed b. Hanbel) ← Affân ← Hammâd b. Seleme ← Haccâc ← Amr b. Mürre ← Râzân ← Cerîr b. Abdullah el-Becelî dedi ki: “Bir adam gelerek müslüman oldu. Resûlullah ona İslâm'ı anlattı ve o da Müslüman oldu. Yola koyulup giderken devesinin ayağı tarla faresinin deliğine girdi; adam düştü, boynu kırıldı ve öldü. Resûlullah oraya gelerek, “Az amel yaptı, çok sevap kazandı. (Râvî Hammâd bu cümleyi üç defa tekrarladı.) *Lahd (usûlü) bizedir, şak (usûlü) başkalarındır.*” buyurdu.⁵⁹ el-Haccâc b. Ertât, sadûk bir râvi olmasına rağmen çok hata ve tedlis yaptığından hadis bu senedle zayıftır.⁶⁰

3. Abdullah ← Babası ← Affân ← Abdülvâhid ← Haccâc b. Ertât ← Osman el-Becelî←Râzân← Cerîr b. Abdullah el-Becelî.⁶¹ Haccâc b. Ertât'ın zayıf bir râvi olması sebebiyle bu isnadla hadis zayıf sayılmıştır.⁶²

4. Abdullah ← Babası ← İshak b. Yusuf ← Ebû Cenâb ← Râzân ← Cerîr b. Abdullah dedi ki: Resûlullah ile beraber yola çıkmıştık. Medine bize görününce bir adam bineği ile süratli bir şekilde bize doğru gelmekteydi. Resûlullah, bu adam sanki size gelmek istiyor dedi. Adam bize ulaştı ve selam verdi. Biz de selamına karşılık verdik. Resûlullah ona nerden geldiğini sordu. O da ailesi, çocukları ve aşiretinden geldiğini söyledi. “Nereye gidiyorsun?” diye sorunca da Resûlullah'a geldiğini söyledi. Resûlullah ona isabet ettiğini bildirdi. Adam “Ey Allah'ın elçisi! Bana imanı öğret.” dedi. Resûlullah, “Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in onun elçisi olduğuna şehadet getirirsen, namaz kılman, zekât vermen, Ramazan orucunu tutman, Beyti haccetmendir.” dedi. Adam bunu kabul ettiğini söyledi. Cerîr dedi ki : Sonra adamın atının ayağı bir büyük fare deliğine girdi, deve yıkıldı; adam da başı üzere düştü ve öldü. Resûlullah, “Adamı bana getiriniz” dedi. Ammâr b. Yâsir ve Huzeyfe fırladılar ve onu oturtular. Sonra da; “Ya Resûlallah! Adam vefat etmiş!” dediler. Resûlullah onlardan yüzünü çevirdi, peşinden de “Gördünüz, ben ikinizden de yüzümü çevirdim. Baktım; melekler ağzına cennet meyveleri koyuyorlardı, onun aç olarak vefat ettiğini anladım. Vallahi bu kişi Allah'ın, “İnanıp da imanlarına herhangi bir haksızlık karıştırmayanlar var ya, işte emniyet onlarındır ve onlar doğru yolu bulanlardır.”⁶³ buyurduğu kimselerdir. Sonra “Kardeşinizi alınız” dedi. Biz de onun için su taşıdık, onu yıkadık, koku sürdük ve kefenleyip kabre koyduk. Resûlullah gelerek kabrin yanına oturdu ve “*Lahd şeklinde yapınız; çünkü lahd bizedir, şakk şekli ise başkalarındır.*” dedi.⁶⁴

Yukarıdaki hadisin isnadındaki râvi Ebû Cenâb, çok tedlis yaptığı için ittifakla zayıf sayılan bir râvidir. Bu yüzden rivayetin senedi zayıftır.⁶⁵

5. Abdullah ← Babası ← Esved b. Âmir ← Abdulhamîd b. Ebû Ca'fer el-Ferrâ ← Sâbit ← Râzân ← Cerîr b. Abdullah el-Becelî.⁶⁶ Abdülhamîd b. Ebû Ca'fer el-Ferrâ, İbn Hibbân'ın dışında kimsenin kendisini tevsik etmediği bir râvidir. Sâbit b. Ebî Sefine de ittifakla zayıf bir râvi olduğundan hadisin bu isnadı zayıftır.⁶⁷

⁵⁸ Ebû Halebiyye, *Mervîyyâtü Cerîr*,163.

⁵⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/357.

⁶⁰ Ebû Halebiyye, *Mervîyyât*, 166.

⁶¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/358.

⁶² Ebû Halebiyye, *Mervîyyât*, 168.

⁶³ el-En'âm, 6/82.

⁶⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/359.

⁶⁵ Ebû Halebiyye, *Mervîyyât*, 170.

⁶⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/359.

⁶⁷ Ebû Halebiyye, *Mervîyyât*, 172.

6. Abdullah ← Babası ← Veki' ← Süfyân ← Ebu'l-Yakzân Osman b. Umeyr el-Beceli ← Râzân ← Cerîr b. Abdullah.⁶⁸ Süfyân es-Sevrî bazen tedliste bulunan bir râvidir. Ayrıca Ebü'l-Yakzân Osman b. Umeyr, zayıf bir râvi olduğundan hadis bu isnadla zayıftır.⁶⁹ Ancak bu konudaki hadisler birbirlerini destekledikleri için hasen li-gayrihî derecesine çıkmaktadırlar.

Bu hadisi Humeydî bir,⁷⁰ Ebû Dâvûd et-Tayâlisî bir,⁷¹ İbn Ebî Şeybe bir,⁷² Taberânî on bir⁷³ ayrı isnadla rivayet etmişlerdir. Bu durumda hadis yirmi ayrı isnadla rivayet edilmiştir.

6. İslâm'ın Üzerine Bina Edildiği Beş Esas

Resûlullah (s.a) buyurdu: “İslâm beş şey üzerine bina edilmiştir. Allah'tan başka ilâh olmadığına şahadet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, hacca gitmek ve oruç tutmak.”

Hadisin isnadları şu şekildedir;

1. Abdullah (b. Ahmed) ← Babası ← Hâşim b. el-Kâsım ← İsrâil ← Câbir ← Âmir ← Cerîr.⁷⁴ Hadis bu isnadıyla çok zayıf olup itibara elverişli değildir. Çünkü râvi Câbir el-Cu'fî, râfîzî olup yalancılıkla itham edilmiş zayıf bir râvidir. Bu râvinin metruk olduğu da söylenmiştir.⁷⁵

2. Abdullah (b. Ahmed) ← Babası ← Mekkî ← Dâvûd b. Yezîd el-Evdî ← Âmir ← Cerîr.⁷⁶ Hadis bu isnadla râvi Dâvûd b. Yezîd el-Evdî'nin ittifakla zayıf kabul edilmesinden dolayı zayıftır. Nüreddin el-Heysemî (807/1405) bu senedin de sahih olduğunu söylemiş⁷⁷, ancak isnaddaki râvi Dâvûd b. Yezîd el-Evdî sebebiyle zayıf olduğu açıktır.⁷⁸

Bu hadisin Buhârî, Müslim, Tirmizî ve Nesâî'de sahih şâhidi yani destekleyicisi vardır.⁷⁹ Ayrıca metin olarak düşünüldüğünde beş unsurun farzietesi konusunda çeşitli ayetlerin delil olarak kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla metin olarak sahihtir.

Taberânî bu hadisi *el-Mu'cemü's-sagîr*'inde bir,⁸⁰ *el-Mu'cemü'l-kebir*'inde üç⁸¹ ayrı isnadla rivayet etmiştir. Böylece hadis altı ayrı isnadla rivayet edilmiş bulunmaktadır.

7. Ölü Evinde Toplanılara Yemek Verilmesi

Cerîr (r.a) dedi ki: “Biz ölü evinde toplanmayı ve ev halkının toplanan kişilere yemek vermelerini bir çeşit niyâha (ağıt)⁸² olarak görürdük.”

⁶⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/362-363.

⁶⁹ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 175.

⁷⁰ Humeydî, *Müsned*, 2/353 (No. 808).

⁷¹ Sââtî, *Minhatü'l-ma'bûd*, 1/168.

⁷² İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 3/322.

⁷³ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 2/360-362 (No. 2319-2326), 362-363 (No. 2328-2330).

⁷⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/363.

⁷⁵ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 65.

⁷⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/364.

⁷⁷ Heysemi, *Mecmau'z-zevâid*, 1/47.

⁷⁸ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 66.

⁷⁹ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 66.

⁸⁰ Taberânî, Ebü'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed, *el-Mu'cemü's-sagîr*. thk. Abdurrahman Muhammed Osman (Medine: el-Mektebetü's-Selefiyye, 1388, 1968), 2/8.

⁸¹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 2/ 371/372 (No. 2363, 2364, 2368).

1. Muhammed b. Yahyâ ← Saîd b. Mansûr ← Hüseyim (Tahvîl); Şuca' b. Mahled Ebû'l-Fadl ← Hüseyim b. İsmâil b. Ebû Hâlid ← Kays b. Ebû Hâzim ← Cerîr b. Abdillâh el-Becelî.⁸³ Râvileri sika olduğundan hadis bu isnadla sahihtir.⁸⁴

2. Ahmed b. Yahya el-Hulvânî ← Saîd b. Süleyman ← Abbâd b. el-Avvâm ← İsmâil b. Ebî Hâlid ← Kays b. Ebî Hâzim ← Cerîr b. Abdillâh. Cerîr'e "Cenâze defnedildikten sonra ev sahipleri arkasından onun menkıbelerini sayarak ağlıyorlardı?" diye sorulduğunda "Biz onu niyâhadan (ağıt) sayardık" demiştir.⁸⁵

Müslim'in şârihi olan Nevevî (676/1277) her iki isnadla hadisin sahih olduğunu ifade etmiştir.⁸⁶

8. Kuba Mescidinin İnşası

Cerîr (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (sav) Medine'ye geldiği sıralarda ashabına "Haydi, Kubalılara gidip onlara selam verelim." dedi. Onların yanlarına gidince onlara selam verdiler, onlar da kendisine "Hoş geldin" ettirler. Sonra onlara, "Ey Kubalılar! Şu taşlıktan bana taş getirin!" dedi. Yanında çok taş toplandı. Kendisinin bir sopası vardı. O sopa ile onların kiblelerini çizdi. Resûlullah (sav) bir taş alıp yerine koydu ve "Ey Ebû Bekir! Sen de bir taş al ve benim taşımın yanına koy" dedi. Sonra, "Ey Ömer! Sen de bir taş al, onu Ebû Bekir'in taşının yanına koy" dedi. Sonra etrafına baktı ve "Ey Osman! Sen de bir taş al ve onu Ömer'in taşının yanına koy" dedi. Sonra sonuna kadar orada bulunan insanlara baktı, "Her adam, hat üzerinde taşını istediği yere koysun" dedi.

Bu hadis ,Muâz b. el-Müsennâ ← Müsedded ← Hâlid b. Ziyâd ez-Zeyyât ← Ebû Zür'a b. Amr b. Cerîr ← Cerîr senediyle rivayet edilmiştir.⁸⁷

Nûreddin el-Heysemî, senesinde tanımadığı biz râvinin olduğunu belirtmektedir.⁸⁸ Dolayısıyla hadis bu isnadla zayıftır. Ancak Kuba Mescidi'nin Hz. Peygamber'le (s.a) birlikte bir grup sahâbî tarafından inşa edildiği kesindir. Hadisteki şüphe inşa olayına nasıl başladığıyla ilgilidir.

9. Her Ay Üç Gün Oruç Tutmak

Resûlullah buyurdu: "*Her ay üç gün oruç tutmak, bütün sene oruç tutmak gibidir. Beyaz günler (kameri ayın) on üç, on dört ve on beşinci günleridir.*"

Hadisin isnadları şu şekildedir;

Mahled b. el-Hasen ← Ubeydullah b. Zeyd b. Ebî Üneyse ← İbn İshak ← Cerîr b. Abdillâh.⁸⁹ Mahled b. el-Hasen hakkında "lâ be'se bih = Hakkında sakınca yok" denilmiştir. Diğer râviler sikadır. Hadis bu isnadıyla hasen li-zâtihidir.⁹⁰

⁸² Niyâha, ölü üzerine feryâd ve figân ederek ağlamak anlamına gelir. Geniş bilgi için bk. Uludağ, Süleyman, "Ağıt", *DİA*, 1/470-472.

⁸³ İbn Mâce, "Cenâiz", 60 (No. 1612, 1/514).

⁸⁴ Ebû Halebiyye, *Mervîyyât*, 179.

⁸⁵ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 2/348 (No. 2279).

⁸⁶ Nevevî, Muhyiddîn b. Şeref, *el-Mecmû' Şerhu'l-Mühezzeb*, nşr. Zekeriyya Ali Yusuf, (Kâhire: Matba'atü'l-Âsime, ts), 5/286.

⁸⁷ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 2/387 (No. 2418).

⁸⁸ Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, 5/178.

⁸⁹ Nesâî, "Sıyam", 83 (4/221).

⁹⁰ *Hasen li-zâtihi*: Adâlet ve zabt sahibi olan, ancak zabt yönünden sahih hadis râvilerinin derecesine ulaşamayan kimseler tarafından rivayet edilen, şazz ve illetli olmayan hadislerdir. Bk. Aydın, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, 68.

Taberânî bu hadisi *el-Mu‘cemü’s-sagîr*’inde bir,⁹¹*el-Mu‘cemü’l-kebîr*’inde ise üç⁹² tarikla rivayet etmiştir. Böylece hadis beş ayrı isnadla rivayet edilmiştir.

10. Fakirlere Tasaddukta Bulunmak

Cerîr (r.a) anlatıyor: Gündüzün başında Resûlullah’la birlikteydik. Yalın ayak, çıplak, yünden yırtık elbiseleri olan ve kılıçları boyunlarına asılı bir topluluk geldi. Çoğunluğu hatta hepsi Mudar kabilesindendi. Resûlullah onların fakir hallerini görünce yüzünün şekli değişti. Odasına girdi, sonra çıktı. Bilâl’e ezan okuyup kamet getirmesini söyledi. Namaz kıldı ve şöyle hitabede bulundu: “*Ey İnsanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan Allah’tan korkunuz... Allah sizi gözetmektedir.*”⁹³âyetini sonuna kadar okudu. Sonra Haşir suresindeki “*Allah’tan korkunuz her nefis yarın için önceden ne gönderdiğine baksın. Allahtan korkunuz.*”⁹⁴âyetini okudu. Sonra insanlar dinarından, dirheminden, elbisesinden, arpasından bir sa’, hurmasından bir sa’- hatta şöyle dedi-bir hurmanın yarısı olsa bile tasaddukta bulundu. Cerîr dedi ki: Ensar’dan bir adam avucuna sığmayacak kadar (içinde altın olan) bir kese getirdi. Sonra insanlar öyle getirmeye devam ettiler, hatta yiyecek ve elbiselerden iki yığın oluştu. Resûlullah’ın yüzünün parıldadığını gördüm. Sanki altın gibiydi. Resûlullah sonra dedi ki: “*Kim İslam’da güzel bir sünnet edinirse mükâfatı ona verilir. Sonraki amel edenlerin de verilecek ücretleri noksanlaşmadan ücreti ona verilir. Kim de kötü âdet edinirse günahı ona verilir. Sonradan günah işleyenlerin günahlarında eksiltmeden ona verilir.*”

Bu hadiste geçen “sünnet” kelimesi, sözlük manasında gidiş, yol ve çığır açmak anlamlarında kullanılmıştır. Nitekim bu yol, iyi ve güzel olduğu gibi kötü ve çirkin de olabilir.⁹⁵

Bu rivayetin isnadları;

1. Muhammed b. el-Müsennâ el-Anezî ← Muhammed b. Ca’fer ← Şu’be ← Avn b. Ebî Cuhayfa ← el-Münzir b. Cerîr ← Babası.⁹⁶

Bu hadisin metni, bazen muhtasar, bazen de anlamı değiştirmeyecek farklılıklar ve ziyadeliklerle şu tariklerle de gelmiştir:

2. Ebû Bekir b. Ebî Şeybe ← Ebû Üsâme (Tahvil); Ubeydullah b. Muâz el-Anberî ← Babası ← Her ikisi dediler ki: Şu’be ← Avn b. Ebî Cuhayfe ← Münzir b. Cerîr ← Babası.⁹⁷

3. Ubeydullah b. Ömer el-Kavâirî, Ebû Kâmil ve Muhammed b. Abdülmelik el-Ümevî ← Ebû Avâne ← Abdülmelik b. Ümeyr ← el-Münzir b. Cerîr ← Babası.⁹⁸

4. Züheyr b. Harb ← Cerîr b. Abdulhamid ← A’meş ← Musa b. Abdullah b. Yezîd ve Ebü’d-Duhâ ← Abdurrahman b. Hilâl el-Absî ← Cerîr b. Abdullah.⁹⁹

⁹¹ Taberânî, *el-Mu‘cemu’s-sagîr*, 2/25.

⁹² Taberânî, *el-Mu‘cemu’l-kebîr*, 2/380 (No. 2391), 407 (No. 2499-2500).

⁹³ en-Nisâ 4/1.

⁹⁴ el-Haşr 59/18.

⁹⁵ Açıkel, Yusuf, *Hadisler Uğruna İlmî Seyahatler/Rihle*, Nobel Yayınevi, İstanbul, 2019, s. 11.

⁹⁶ Müslim, “Zekât”, 69 (No. 1017, 1/706-705).

⁹⁷ Müslim, “Zekât”, 69 (No. 1017, 1/706).

⁹⁸ Müslim, “Zekât”, 70 (No. 1017, 1/706).

⁹⁹ Müslim, “İlim”, 6 (No. 1017, 3/2059).

5. Yahyâ b. Yahyâ, Ebû Bekr b. Ebî Şeybe ve Ebû Küreyb ← Ebû Muâviye ← A'meş ← Müslim ← Abdurrahman b. Hilâl ← Cerîr.¹⁰⁰

6. Muhammed b. Beşşâr ← Yahya b. Said ← Muhammed b. Ebî İsmâil ← Abdurrahman b. Hilal el-Absî ← Cerîr.¹⁰¹

7. Ubeydullah b. Ömer el-Kavâriî, Ebû Kâmil ve Muhammed b. Abdülmelik el-Ümevî ← Ebû Avâne ← Abdülmelik b. Ümeyr ← el-Münzir b. Cerîr ← Babası (Cerîr) ← Resûlullah (Tahvil); Muhammed b. el-Müsennâ ← Muhammed b. Ca'fer (Tahvil); Ebû Bekr b. Ebî Şeybe ← Ebû Üsâme (Tahvil); Ubeydullah b. Muâz ← Babası; Hepsi dediler ki; Şu'be ← Avn b. Ebî Cuhayfe ← Münzir b. Cerîr ← Babası (Cerîr) ← Resûlullah.¹⁰²

8. Ezher b. Cemîl ← Hâlid b. el-Hâris ← Şu'be ← Avn b. Ebû Cuhayfe ← el-Münzir b. Cerîr ← Babası.¹⁰³

9. Muhammed b. Abdülmelik b. eş-Şevârib ← Ebû Avâne ← Abdülmelik b. Umeyr ← el-Münzir b. Cerîr ← Babası.¹⁰⁴

10. Abdullah ← Babası (Ahmed b. Hanbel) ← Abdurrahman b. Mehdi ← Şu'be ← Avn b. Ebî Cuhayfe ← el-Münzir b. Cerîr ← Babası (Cerîr).¹⁰⁵

11. Abdullah ← Babası ← Hâşim b. el-Kâsım ← Şu'be ← Avn b. Ebû Cuhayfe ← el-Münzir b. Cerîr el-Becelî ← Babası.¹⁰⁶

12. Abdullah ← Babası ← Muhammed b. Ca'fer ← Şu'be ← Avn b. Ebû Cuhayfe ← el-Münzir b. Cerîr el-Becelî ← Babası.¹⁰⁷

13. Abdullah ← Babası ← Ebû Muâviye ← A'meş ← Müslim b. Subayh ← Abdurrahman b. Hilal el-Absî ← Cerîr b. Abdullah.¹⁰⁸

Hadisin buraya kadar geçen senedlerinde yer alan râvileri sika olduğundan, bu tariklerle gelen hadislerin tamamı sahihtir.¹⁰⁹

14. Ahmed b. Menî' ← Yezîd b. Hârûn ← el-Mes'ûdî ← Abdülmelik b. Umeyr ← İbn Cerîr b. Abdullah ← Babası (Cerîr).¹¹⁰ Mes'ûdî sadûk bir râvi olmakla birlikte hayatının sonlarına doğru hadisleri karıştırmaya başlamıştır. Bu sebeple hadis sahih derecesinden hasen¹¹¹ derecesine düşmüştür.¹¹²

15. Abdullah ← Babası ← Abdurrezzâk ← Ma'mer ← Katâde ← Humejd b. Hilâl ← Cerîr b. Abdullah el-Becelî.¹¹³ Katâde b. Diâme bazen tedlis yapan bir râvidir. Katade bu hadisi de an'ane ile rivayet etmiş olup Humejd b.

¹⁰⁰ Müslim, "İlim", 6 (No. 1017, 3/2060).

¹⁰¹ Müslim, "İlim", 6 (No. 1017, 3/2060).

¹⁰² Müslim, "İlim", 6 (No. 1017, 3/2060).

¹⁰³ Nesâî, "Zekât", 64 (5/75).

¹⁰⁴ İbn Mâce, "Mukaddime", 14 (No. 203, 1/74).

¹⁰⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/357.

¹⁰⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/357.

¹⁰⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/358.

¹⁰⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/361, 362.

¹⁰⁹ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 185, 192, 195, 197, 198, 203, 204, 205, 207, 211.

¹¹⁰ Tirmizî, "İlim", 15 (No. 2675, 5/43).

¹¹¹ *Hasen hadis*: Sahih hadisin şartlarını taşımakla beraber râvisinin zabtı sahih hadisin râvisi kadar kuvvetli olmayan hadistir. Geniş bilgi için bk. Uğur, Mücteba, "Hasen", *DİA*, 16/374-375.

¹¹² Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 201.

¹¹³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/360.

Hilâl'den dinlediği sabit değildir. Dolayısıyla hadis bu isnatla zayıftır. Ancak bu konudaki sahih hadisler bu hadisi desteklediği için hadis, hasen li-gayrihi derecesine çıkar.¹¹⁴

16. Abdullah ← Babası ← Süfyân ← Âsım b. Ebi'n-Necûd ← Ebû Vâil ← Cerîr.¹¹⁵Süfyân b. Uyeyne bazen tedlis¹¹⁶ yaptığı ve Âsım'dan an'ane ile rivayette bulunduğu için hadisi ondan işittiği açık değildir. Ancak diğer sahih rivayetler bu hadisi desteklediğinden dolayı hadis, hasen li-gayrihi derecesine çıkar.¹¹⁷

Bu hadisi Humeydî bir,¹¹⁸İbn Ebî Şeybe iki,¹¹⁹Dârimî iki,¹²⁰ Taberânî on yedi,¹²¹ Beyhakî ise iki¹²² farklı senedle rivayet etmişlerdir. Böylece hadis kırk bir ayrı senedle rivayet edilmiş olmaktadır.

11. Zekât Memurunun Zekâtı Fazlalıklı Olarak Tahsil Etmesi

Resûlullah (sav) buyurdu: “*Zekât konusunda farz olan miktardan fazlasını talep eden (âmil) yani zekât toplayıcısı, onu vermeyen gibi günahkâr olur.*”

Hadisin isnadı; el-Hasan b. Ali el-Ma‘merî ← Muhammed b. Hişâm b. Ebi'l-Hayra es-Sedûsî ← Ömer b. Ali ← İsmâil b. Ebî Hâlid ← Kays ← Cerîr.¹²³ Şeklinindedir.

Nûreddin el-Heysemî bu seneddeki râvilerin sika olduğunu belirtmiştir.¹²⁴

12. Zekât Memurunu Razi Etmek

Resûlullah şöyle buyurdu: “*Bir kul iyi bir sünnet edinir, sonra onunla amel edilirse sonraki amel edenlere verilen ücretin bir misli ona verilir, onların ücretleri de eksilmez. Kim de kötü âdet edinir, sonra onunla amel edilirse, sonraki amel edenlere verilen günahın bir misli ona verilir. Sonradan günah işleyenlerin günahları da eksiltilemez.*” Râvi diyor ki: Bedeviler gelerek “Ey Allahın elçisi! Senin zekât toplayıcıların geldiklerinde bize zulmediyorlar” dediler. Resûlullah onlara “*Zekât toplayanları razı ediniz.*” dedi. Onlar da “Zulmetseler de mi?” dediler. Resûlullah tekrar “*Zekât toplayanları razı ediniz*” dedi. Cerîr şöyle demiştir: “Ben bunu duyduktan sonra her zaman zekât memurları benden razı olarak dönmüştür.” Resûlullah, “*Kim rıfkla muamele etmekten mahrum kalmış ise bütün hayırlardan mahrum kalmış olur.*” buyurmuştur.

Bu hadiste geçen “sünnet” kelimesi, sözlük manasında gidiş, yol ve çığır açmak anlamlarında kullanılmıştır. Nitekim bu yol, iyi ve güzel olduğu gibi kötü ve çirkin de olabilir.¹²⁵

¹¹⁴ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 208-209.

¹¹⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/361.

¹¹⁶ *Tedlis*: Râvinin hadisi, bir gizli yönü, kusuru olduğu halde böyle bir yönü, kusuru olmadığını vehmettirecek (düşündürecek) şekilde rivayet etmesidir. Bk. Aydınli, *Hadis İstihlaları*, s.152.

¹¹⁷ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 210.

¹¹⁸ Humeydî, *Müsned*, 2/352 (No. 805).

¹¹⁹ İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 3/109 vd.

¹²⁰ Dârimî, *Sünen*, 130 vd.

¹²¹ Taberânî, *el-Mu‘cemü'l-kebir*, 2/357-358 (No. 2312- 2313), 373-376 (No: 2372- 2375), 357-391 (No. 2437), 391-395 (No: 2439- 2448).

¹²² Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 4/175 vd.

¹²³ Taberânî, *el-Mu‘cemü'l-kebir*, 2/347 (No. 2275).

¹²⁴ Heysemî, *Mecma‘u‘z-zevâid*, 3/83.

¹²⁵ Açikel, Yusuf, *Hadisler Uğruna İlmî Seyahatler/Rihle*, s. 11.

Rivayetin isnadları ise şöyledir;

1. Abdullah ← Babası ← Yahya ← Muhammed b. Ebî İsmail ← Abdurrahman b. Hilal el-Absî ← Cerîr b. Abdullah.¹²⁶ Bu rivayete göre ashabın “Zulmetseler de mi?” sorusuna karşı Hz. Peygamber’in tekrar “Zekât toplayanları razı ediniz” diye cevap vermesi Arap kabilelerinin zekât vermek istemediklerini bilmesinden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Nitekim Hz. Peygamber (sav) vefat ettikten sonra zekât vermeyeceklerini ilan eden kabileler de olmuştur. Râvileri sika olduğundan hadis bu isnatla sahihtir.¹²⁷

Bu hadisi “Zekât memurunu razı etmek” başlığı altında ele alsak da hadis “İslâm’da güzel bir çıkış açmak” ve “merhametle muamele etmek” konularını da içermektedir. Zekât memurunu razı etmekle ilgili asıl metin, altında senetlerini de verdiğimiz şu metindir:

Resûlullah (s.a) buyurdu: “Size bir zekat âmili geldiğinde sizden razı olarak geri dönsün.”

2. Yahya b. Yahya ← Hüseyim (Tahvil); Ebû Bekr b. Ebî Şeybe ← Hafs b. Gıyâs, Ebû Hâlid el-Ahmer (Tahvil); Muhammed b. el-Müsennâ ← Abdulvehhâb, İbn Ebî Adıyy ve Abdu’l –A’lâ; Hepsî Dâvûd’dan (Tahvil); Zühre b. Harb- Lafız bu râviye aittir- İsmail b. İbrahim ← Dâvûd ← Şa’bî ← Cerîr b. Abdullah.¹²⁸

3. Ebû Kâmil Fudayl b. Hüseyin el-Cahderî ← Abdülvâhid b. Ziyâd ← Muhammed b. İsmail ← Abdurrahman b. Hilal el-Absî ← Cerîr b. Abdullah: Bedeviler gelerek “Ey Allah’ın nebisi! Senin zekât toplayıcıların geldiklerinde bize zulmediyorlar” dediler. Resûlullah onlara “zekât toplayanları razı ediniz!” dedi. Onlar da zulmetseler de mi? dediler. Resûlullah tekrar “zekât toplayanları razı ediniz!” dedi. Cerîr şöyle demiştir: “Ben bunu duyduktan sonra her zekât toplayan benden razı olarak dönmüştür.”¹²⁹

4. Ebû Bekr b. Ebî Şeybe ← Abdurrahim b. Süleyman (Tahvil); Muhammed b. Beşşâr ← Yahya b. Saîd (Tahvil); İshak ← Ebû Üsâme; Tümü Muhammed b. İsmail’den bu isnadla rivayet etmişlerdir.¹³⁰

5. Ebû Kâmil ← Abdülvâhid b. Ziyâd (Tahvil); Osman b. Ebî Şeybe ← Abdurrahim b. Süleyman ← Muhammed b. İsmail ← Abdurrahman b. Hilal el-Absî ← Cerîr b. Abdullah.¹³¹

6. Ebû Ammâr ← Süfyân ← Dâvûd ← Şa’bî ← Cerîr.¹³² Hadisin senedinde yer alan Süfyân b. Uyeyne bazen tedliste¹³³ bulunsa bile sika râvilerden hadis rivayet ettiğinde tedliste bulunmadığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla hadis bu isnadla sahihtir.¹³⁴

¹²⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/326.

¹²⁷ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 212.

¹²⁸ Müslim, “Zekât”, 7 (No: 989, 1/685-686).

¹²⁹ Müslim, “Zekât”, 7 (No: 989, 1/685-686).

¹³⁰ Müslim, “Zekât”, 7 (No: 989, 1/686).

¹³¹ Ebû Dâvûd, “Zekât”, 5 (No. 1589, 2/246).

¹³² Tirmizî, “Zekât”, 20 (No. 648, 3/39).

¹³³ Tedlis: Râvinin hadisi, bir gizli yönü, kusuru olduğu halde böyle bir yönü, kusuru olmadığını vehmettiren (düşündürecek) şekilde rivayet etmesidir. Bk. Aydın, *Hadis Isulahları*, s.152.

¹³⁴ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 224.

7. Muhammed b. el-Müsennâ ve Muhammed b. Beşşâr ← Hadisin lafzı Muhammed b. Beşşâr'ındır- Her ikisi Yahya b. Muhammed b. Ebî İsmail ← Abdurrahman b. Hilal el-Absî ← Cerîr.¹³⁵

8. Ziyâd b. Eyyûb ← İsmail b. Uleyye ← Dâvûd ← Şa'bi ← Cerîr.¹³⁶

9. Abdullah ← Babası ← Yezîd b. Hârûn ← Âmir ← Cerîr b. Abdullah.¹³⁷

10. Abdullah ← Babası ← Muhammed b. Ebî Adiyî ← Dâvûd ← Şa'bi ← Cerîr.¹³⁸

Hadisin buraya kadar olan isnadlarında bulunan râviler sika olduğundan bu isnadlarla gelen hadis de sahihtir.¹³⁹

11. Ali b. Cühr ← Muhammed b. Yezîd ← Mücâlid ← Şa'bi ← Cerîr.¹⁴⁰ Mücâlid kuvvetli bir râvi olmadığından hadis bu isnadla zayıftır.¹⁴¹

12. Ali b. Muhammed ← Veki' ← İsrâil ← Câbir ← Âmir ← Cerîr b. Abdullah.¹⁴² Câbir el-Cu'fî zayıf ve râfizî bir râvi olduğundan hadis bu isnadla zayıftır.¹⁴³

13. Abdullah ← Babası ← Muhammed b. Yezîd el-Vâsîti ← Mücâlid b. Saîd ← Şa'bi ← Cerîr b. Abdullah.¹⁴⁴ Mücâlid zayıf bir râvi olduğundan hadis bu isnadla zayıftır.¹⁴⁵

14. Abdullah ← Babası ← Yahya b. Saîd ← Mücâlid ← Âmir ← Şa'bi ← Cerîr; Abde ← Mücâlid ← Âmir ← Şa'bi ← Cerîr.¹⁴⁶ Mücâlid zayıf bir râvi olduğundan hadis bu isnadla zayıftır.¹⁴⁷ Sened bakımından zayıf olan bu son dört rivayetin kendilerine destekleyen birçok sahih mütâbii olmasından dolayı bu senedle gelen rivayetler de hasen li-gayrihi¹⁴⁸ derecesine yükselirler.

Bu hadisi Şâfiî bir,¹⁴⁹ Humeydî bir,¹⁵⁰ Dârimî bir,¹⁵¹ İbn Huzeyme sekiz,¹⁵² Taberânî on dokuz ayrı isnadla¹⁵³ rivayet etmişlerdir. Böylece hadis kırk dört ayrı isnadla rivayet edilmiş olmaktadır.

¹³⁵ Nesâî, "Zekât", 14 (5/31).

¹³⁶ Nesâî, "Zekât", 14 (5/31).

¹³⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/360.

¹³⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/361.

¹³⁹ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 219, 220, 221, 225, 226, 227.

¹⁴⁰ Tirmizî, "Zekât", 20 (No. 648, 3/39).

¹⁴¹ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 223.

¹⁴² İbn Mâce, "Zekât", 11.

¹⁴³ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 226.

¹⁴⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/361.

¹⁴⁵ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 228.

¹⁴⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/364.

¹⁴⁷ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 229.

¹⁴⁸ *Hasen hadis*: Sahih hadisin şartlarını taşımakla beraber râvisinin zabtı sahih hadisin râvisi kadar kuvvetli olmayan hadistir. Geniş bilgi için bk. Uğur, Mücteba, "Hasen", *DİA*, 16/374-375.

¹⁴⁹ Şâfiî, Muhammed b. İdrîs. *el-Müsned*, (Mısır: Matba'atü Şirketi'l-Matbûati'l-İlmiyye, 1327), 35.

¹⁵⁰ Humeydî, *Müsned*, 2/349 (No. 796).

¹⁵¹ Dârimî, *es-Sünen*, 1/394.

¹⁵² İbn Huzeyme, *Sahih*, 4/54 vd.

13. Hz. Peygamber'in Arafat'taki Durumu

Cerir (r.a) anlatıyor: Resûlullah'ı (sav) Arafat'ta vakfe yaparken gördüm. Ridâsını koltuğunun altına almış, ellerini başının hizasını geçmeyecek şekilde kaldırmış, adaleleri titriyordu.

Hadisin isnadı; Ahmed b. Züheyr et-Tüsterî ← Ma'mer b. Sehl ← Âmir b. Müdrîk ← Muhammed b. Ubeydullah ← Ebû İshâk ← Ubeydullah b. Cerir ← Cerir.¹⁵⁴

Hadisin senedinde yer alan Muhammed b. Ubeydullah zayıf bir râvi olduğundan¹⁵⁵ hadis bu isnadla zayıftır.

14. Azil Yapmak

Cerir anlatıyor: Bir adam Resûlullah'a (sav) gelip "Ben müşriklerden sadece çarşıda satmayı istediğim bir cariyeyle kurtuldum. Onunla ilişkiye girerken azil yapıyorum." dedi. Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: "Onun için takdir edilen ona gelir."

Rivayetin isnadı; Ebû Zür'a ed-Dımaşkî ← Ebû Nuaym ← Mendel b. Ali ← Câfer b. Ebi'l-Mugîre ← Abdullah b. Ebi'l-Hüzeyl ← Cerir b. Abdullah.¹⁵⁶ Şeklinde dir.

Senedde yer alan Mendel b. Ali'nin güvenilir bir râvi olduğu söylenmekle birlikte, hadis zayıf sayılmıştır.¹⁵⁷ Taberânî bu hadisi ikinci bir isnadla da rivayet etmiştir.¹⁵⁸

15. Zina Cezası

Cerir dedi: Resûlullah'a (sav), kadınların bey'at ettiği gibi bey'at ettik. Kim ölür ve kadınlardan yana bir şey getirmezse (zina etmezse, Resûlullah (sav) onun için cenneti taahhüt etti. Kim ölür ve kadınlardan yana bir şey getirirse, bu kişi üzerine had cezası uygulanır; bu onun keffaretidir. Kim ölür, kadınlardan yana bir şey getirir ve onu örterse, onun hesabı Allah'a aittir.¹⁵⁹ Rivayet, Cerir'in sözü olarak nakledilmiş ve bir sened verilmemiştir. Hadis bu haliyle usûl açısından zayıftır.

16. İçki Cezası

Resûlullah (sav) buyurdu: "Kim içki (hamr) içerse ona sopa vurun. Eğer döner bir daha içerse yine sopa vurun. Eğer döner bir daha içerse yine sopa vurun. Eğer döner dördüncü defa içerse onu öldürün."

Rivayetin isnadları;

Muhammed b. Şuayb el-İsbehânî ← Abdüsselâm b. Âsım er-Râzî ← es-Sabbâh b. Muhârib ← Dâvûd el-Evdî ← Simâk b. Harb ← Hâlid b. Cerir ← Cerir b. Abdullah.¹⁶⁰ Hadisin senedinde bulunan Dâvûd b. Yezid el-Evdî zayıf bir

¹⁵³Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 2/364-366 (No. 2333-2341), 368-369 (No. 2352-2355), 370 (No. 2361-2362), 372 (No. 2367).

¹⁵⁴ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 2/279 (No. 2386).

¹⁵⁵ Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, 10/169.

¹⁵⁶ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 2/373 (No. 2370).

¹⁵⁷ Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, 4/298.

¹⁵⁸ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 2/373 (No. 2371).

¹⁵⁹ Suyûtî, Celâleddîn, *Cem'u'l-cevâmi'*, thk. Muhtar İbrahim el-Hâic, Abdulhamid Muhammed Nidâ, Hasen İsa Abdu'z-Zâhir, Kahire: el-Ezheru's-şerif, 2005. 19/711.2/345.

¹⁶⁰ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 2/382 (No. 2397).

râvi olduğundan¹⁶¹ bu senetle hadis zayıf sayılır. Aynı hadisi Hâkim¹⁶² ve Tahâvî¹⁶³ de rivayet etmişlerdir. Her ikisinin de senedinde Dâvûd b. Yezîd bulunmaktadır. Simâk b. Harb'in de hayatının son zamanlarında karıştırma yaptığı ifade edilmektedir.

17. Müslede İstisna

Cerîr anlatıyor: Ureyne kabilesinden bir grup Resûlullah'a (sav) karşı düşmanca davranıp ihanet edince, o da bunların el ve ayaklarının kesilmesini, gözlerine mil çekilmesini emretti.

Rivayetin isnadı;

Ahmed b. Amr el-Bezzâr ← Yahya b. Muhammed b. es-Seken ← İshâk b. İdrîs ← Bekkâr (Musa b. Ubeyde'nin erkek kardeşinin oğlu) ← Muhammed b. İbrâhim ← Cerîr.¹⁶⁴ Musa b. Ubeyde zayıf bir râvi olduğundan¹⁶⁵ hadis bu isnadla zayıftır.

18. Lukata

el-Münzir b. Cerîr, anlatıyor: Ben babam Cerîr'le birlikte Bevâzic'te¹⁶⁶ (hayvanlarımızın bulunduğu yerde) bulunuyordum. Çoban bir öküz getirdi. Fakat orada, bize ait olmayan bir inek de vardı. Cerîr: "Bu nedir?" diye sordu. Çoban, "Öküzün yanına gelmiş, kimin olduğunu bilmiyorum!" diye cevap verdi. Cerîr dedi ki: "Onu malların içinden çıkarın. Ben Resûlullah'ın (sav) 'Kayıp hayvanı ancak dâl olan (yanlış yolda olan kişi) alıkoyar' dediğini işittim."

Hadis yaklaşık olarak benzer lafızlarla şu senedler vasıtasıyla gelmiştir:

1. Amr b. Avn ← Hâlid ← Ebû Hayyân et-Teymî ← el-Münzir b. Cerîr.¹⁶⁷ Râvileri sika olduğu için hadis bu isnadla sahihtir.¹⁶⁸

2. Muhammed b. Beşşâr ← Yahya b. Saîd ← EbûHayyân et-Teymî ← el-Münzir b. Cerîr'in dayısı olan ed-Dahhâk.¹⁶⁹

3. Abdullah ← Babası ← Yahya b. Zekerîyya (İbn Ebî Zâide) ← Ebû Hayyân et-Teymî ← ed-Dahhâk b. el-Münzir ← el-Münzir b. Cerîr ← Cerîr b. Abdullah.¹⁷⁰

4. Abdullah ← Babası ← Yahya b. Saîd ← EbûHayyân ← el-Münzir b. Cerîr'in dayısıed-Dahhâk ← Münzir b. Cerîr¹⁷¹

Son üç isnadda bulunan Dahhâk makbul bir râvi olmakla birlikte durumu bilinmeyen bir zattır. Bu sebeple isnadında Dahhâk'in bulunduğu senetlerle gelen

¹⁶¹ Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, 2/277.

¹⁶² Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/371.

¹⁶³ Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Selâme el-Ezdî, *Şerhu Ma'âni'l-âsâr*, thk. Muhammed Zehrâ en-Neccâr (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1399/1979), 2/91, 3/159.

¹⁶⁴ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 2/410 (No. 2509).

¹⁶⁵ Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, 6/294.

¹⁶⁶ Musul sınırları içinde kalan bir yerleşim merkezidir. Bk. Yakut el-Hamevî, *Mu'cemu'l-büldân*, 1/503.

¹⁶⁷ Ebû Dâvûd, "Lükata", 1 (No. 1720, 2/340).

¹⁶⁸ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 317-318.

¹⁶⁹ İbn Mâce, "Lükata", 1 (No. 2503, 2/836).

¹⁷⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/360.

¹⁷¹ İbn Mâce, "Lükata", 18 (No. 2503, 2/ 836).

hadisler sahih derecesinden hasen lizâtilî derecesine düşmüştür.¹⁷² Bununla birlikte aynı konudaki sahih rivayetler bu rivayetlerin de seviyesini yükseltmektedir.

Bu hadisi Tahâvî (321/933) tek senetle,¹⁷³ Taberânî üç senetle,¹⁷⁴ Beyhakî de tek senetle¹⁷⁵ rivayet etmişlerdir. Böylece hadis dokuz ayrı isnadla rivayet edilmiştir.

19. Kaçan Köle

Kanaatimizce kaçan köle ile ilgili hadis tek hadisten ibaret olmakla birlikte hüküm bakımından üç ayrı anlamı vurgulayacak şekilde farklı lafızlarla rivayet edilmiştir. Rivayetin üç ayrı hadis olma ihtimali de vardır. Bu sebeple biz hadisi üç ayrı hadis gibi ele aldık. Ancak bu hadislerden hüküm çıkarırken hepsini bir bütün olarak ele almak gerekir.

19.1. Kaçan Kölenin Namazının Kabul Olunmaması

Resûlullah (sav) buyurdu: “*Efendisine geri dönünceye kadar kaçan kölenin namazı kabul olunmaz.*”

1. Yahya b. Yahya ← Cerîr ← Mugîre ← Şa‘bî ← Cerîr b. Abdullah.¹⁷⁶

2. Mahmûd b. Gaylân ← Ebû Dâvûd ← Şu‘be ← Mansûr ← Şa‘bî ← Cerîr.¹⁷⁷ Mansûr b. Abdurrahman sadûk bir râvi olmakla birlikte vehim sahibi birisidir. Müslim gibi bazı imamlar ondan hadis rivayet etmekte bir beis görmemişlerdir. Dolayısıyla Mansûr’un rivayetleri sahih sayılmıştır.¹⁷⁸

3. Muhammed b. Kudâme ← Cerîr ← Mugîre ← Şa‘bî ← Cerîr.¹⁷⁹ Bu isnadla gelen hadisin metni şöyledir: “*Kaçak kölenin namazı kabul olunmaz, eğer bu şekilde ölürse kâfir olarak ölmüş olur.*” Hadisin diğer varyantları da dikkate alındığında “kâfir olur” sözünü, “şirk ülkesine kaçması sebebiyle kanı heder olur” şeklinde anlamak gerekir. Gerçekte böyle bir kişi kâfir olmaz.

Buradaki üç isnadın da râvileri sika olduğundan hadis sahihtir.¹⁸⁰

19.2. Kaçan Kölenin Zimmetinin Kalkması

Hadisin metni, “*Kaçan kölenin zimmeti (yaşam hakkı) kalkar.*” “*Şirk ülkesine kaçan kölenin kanı helal olur.*” gibi lafızlarla gelmiştir.

1. Ebû Bekr b. Ebî Şeybe ← Hafs b. Gıyâs ← Dâvûd ← Şa‘bî ← Cerîr.¹⁸¹

2. Kuteybe b. Saîd ← Humeyd b. Abdurrahman ← Humeyd’in babası ← Şa‘bî ← Cerîr.¹⁸²

¹⁷² Ebû Halebiyye, *Merviyât* 319, 320, 321.

¹⁷³ Tahâvî, *Şerhu Ma‘âni’l-âsâr*, 4/133.

¹⁷⁴ Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-kebir*, 2/376-377 (No. 2376-2378).

¹⁷⁵ Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ*, 6/190.

¹⁷⁶ Müslim, “İman” 124 (1/83).

¹⁷⁷ Nesâî, “Muhârebe”, 12 (7/102).

¹⁷⁸ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 346.

¹⁷⁹ Nesâî, “Muhârebe”, 13 (7/102).

¹⁸⁰ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 340, 346, 347.

¹⁸¹ Müslim, “İman”, 123 (1/83).

¹⁸² Ebû Dâvûd, “Hudûd”, 1 (No. 4360, 4/528).

3. Ahmed b. Süleyman ← Ubeydullah b. Musa ← İsrâîl ← Mugîre ← Şa‘bî ← Cerîr.¹⁸³ Bu isnadlarla hadis sahih olmakla birlikte metin Cerîr’in sözü olarak nakledildiği için hadis mevkuftur.¹⁸⁴

3. Kuteybe ← Humejd b. Abdurrahman ← Humejd’in babası ← Ebû İshâk ← Şa‘bî ← Cerîr.¹⁸⁵

4. Kuteybe ← Humejd b. Abdurrahman ← Humejd’in babası ← Ebû İshâk ← Şa‘bî ← Cerîr.¹⁸⁶

5. er-Rebî‘ b. Süleyman ← Halid ← Abdurrahman ← Ebûİshâk ← Şa‘bî ← Cerîr.¹⁸⁷ Bu isnatla hadis sahih olmakla birlikte metin Cerîr’in sözü olarak nakledildiği için hadis mevkuftur.¹⁸⁸

6. Safvân b. Amr ← Ahmed b. Halid ← İsrâîl ← Ebû İshâk ← Şa‘bî ← Cerîr.¹⁸⁹ Bu isnatla hadis sahih olmakla birlikte metin Cerîr’in sözü olarak nakledildiği için hadis mevkuftur.¹⁹⁰

7. Abdullah ← Babası ← Ebû Ahmed ez-Zübeyrî ← İsrâîl ← Ebû İshâk ← Âmir ← Cerîr.¹⁹¹ Bu isnatla hadis sahih olmakla birlikte metin Cerîr’in sözü olarak nakledildiği için hadis mevkuftur.¹⁹²

Yukarıdaki senedlerde yer alan râviler sika olduğundan hadis bu isnatlarla sahihtir.¹⁹³

8. Ali b. Hucr ← Şerîk ← Ebû İshâk ← Âmir ← Cerîr.¹⁹⁴ Hadisin senedinde yer alan Şerîk b. Abdullah en-Nehaî sadûk olmakla birlikte çok hata yapan bir râvidir. Dolayısıyla bu isnatla hadis zayıftır. Ayrıca metin Cerîr’in sözü olarak nakledildiği için hadis mevkuftur.¹⁹⁵

9. Abdullah ← Babası ← Abdurrahman ← Süfyân ← Habîb ← el-Mugîre b. Şübeyl (Şibl) yani İbn Avf ← Cerîr.¹⁹⁶ Hadisin râvileri sika olmakla birlikte Süfyân es-Sevrî’nin bazen tedliste bulunduğu bilinmektedir. Dolayısıyla hadis bu isnatla zayıf sayılmaktadır.¹⁹⁷

10. Abdullah ← Babası ← Vekî‘ ← Süfyân ← Habîb b. EbîSâbit ← el-Mugîre b. Şibl ← Cerîr.¹⁹⁸ Dokuz nolu sened için söylenenler bu hadis için de geçerlidir.¹⁹⁹

¹⁸³ Nesâî, “Muhârebe”, 12 (7/102).

¹⁸⁴ Ebû Halebiyye, *Mervîyyât*, 348.

¹⁸⁵ Nesâî, “Muhârebe”, 13 (7/102-103).

¹⁸⁶ Nesâî, “Muhârebe”, 13 (7/102-103).

¹⁸⁷ Nesâî, “Muhârebe”, 13 (7/103).

¹⁸⁸ Ebû Halebiyye, *Mervîyyât*, 350.

¹⁸⁹ Nesâî, “Muhârebe”, 13 (7/103).

¹⁹⁰ Ebû Halebiyye, *Mervîyyât*, 352.

¹⁹¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/365.

¹⁹² Ebû Halebiyye, *MervîyyâtüCerîr*, 357.

¹⁹³ Ebû Halebiyye, *Mervîyyât*, 340, 344, 348, 349, 350, 352.

¹⁹⁴ Nesâî, “Muhârebe”, 13 (7/103).

¹⁹⁵ EbûHalebiyye, *Mervîyyât*, 353.

¹⁹⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/357.

¹⁹⁷ EbûHalebiyye, *Mervîyyât*, 354.

¹⁹⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/362.

¹⁹⁹ Ebû Halebiyye, *Mervîyyât*, 355.

11. Abdullah ← Babası ← Esved b. Âmir ← Şerik ← Ebû İshâk ← Âmir ← Cerir.²⁰⁰ Şerik, sadûk olmakla birlikte çok hata yapan bir râvi olduğundan bu senedle hadis zayıftır.²⁰¹

12. Abdullah ← Babası ← Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe ← Hafs ← Dâvûd ← Âmir eş-Şâ'bî ← Cerir.²⁰² Dâvûd b. Yezid el-Ezdî zayıf bir râvi olduğundan bu isnadla hadis zayıftır.²⁰³ Ancak senedi itibariyle zayıf sayılan bu rivayetlerin tamamıyla ilgili sahih mutâbileri bulunduğu için hasen li-gayrihî seviyesine çıkar.

Kaçan köle hadisini Humeydî iki,²⁰⁴ Ebû Avâne beş,²⁰⁵ Taberânî on bir,²⁰⁶ Beyhakî iki isnatla²⁰⁷ rivayet etmişlerdir. Bu durumda hadisin isnad sayısı otuz ikiye ulaşmaktadır.

13.3. Kaçan Kölenin Kâfir Sayılması

Rasûlullah (sav) buyurdu: “*Hangi köle efendisini terk edip kaçarsa, tekrar efendisine dönünceye kadar kâfir olmuştur.*”

Burada “*kâfir olur*” sözünü yukarıda belirttiğimiz gibi “şirk ülkesine kaçması sebebiyle kanı heder olur” şeklinde anlamak lazımdır.

1. Ali b. Hucr es-Sa'dî ← İsmail (İbn 'Uleyye) ← Mansûr b. Abdurrahman ← Şa'bî ← Cerir.²⁰⁸ Râvileri sika olduğundan hadis sahihtir. Ancak metni söyleyen Cerir olduğu için hadis mevkuf sayılır.²⁰⁹

2. Abdullah ← Babası ← Mekkî b. İbrâhim ← Dûvûd (İbn Yezid el-Evdî) ← Âmir ← Cerir.²¹⁰

Cerh ve ta'dil âlimleri Dâvûd b. Yezid el-Evdî'nin zayıf bir râvi olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. Dolayısıyla bu isnadla hadis zayıftır.²¹¹

3. Abdullah ← Babası ← Ali b. Âsım ← Mansûr b. Abdurrahman ← eş-Şâ'bî ← Cerir b. Abdullah.²¹² Hadisin senedinde yer alan Ali b. Âsım zayıf bir râvidir. Mansûr b. Abdurrahman da sadûk olmakla birlikte vehim sahibi birisidir. Dolayısıyla hadis bu isnatla hadis zayıftır.²¹³

Burada sened bakımından zayıf sayılan bütün hadislerin sahih mutâbileri bulunduğu için bu isnatlarla hadis hasen li-gayrihî seviyesine çıkar.

20. Cihadın Devamlılığı

Resûlullah (s.a) buyurdu: “*Lâ ilâhe illallah deyinceye kadar insanlarla savaşmak üzere emredildim. İnsanlar bu sözü söyledikleri zaman, bu sözün hakkı*

²⁰⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/365.

²⁰¹ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 357.

²⁰² Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/365.

²⁰³ Ebû Halebiyye, *Merviyâtü Cerir*, 358.

²⁰⁴ Humeydî, *Müsned*, 2/353 (No. 806-807).

²⁰⁵ Ebû Avâne, *Müsned*, 1/27-28.

²⁰⁶ Taberânî, *el-Mu'cemü's-sagîr*, 1/27-28; a.mlf., *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/363-372 (No. 2331, 2332, 2344, 2345, 2349, 2357, 2359, 2360, 2366), 402-403 (No. 2381-2382).

²⁰⁷ Beyhaki, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 8/204.

²⁰⁸ Müslim, “İman”, 122 (1/83).

²⁰⁹ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 342.

²¹⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/364.

²¹¹ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 356.

²¹² Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/365.

²¹³ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 360.

müstesna olmak üzere, benden kanlarını ve mallarını korumuş olurlar. Onların hesabı Allah'a aittir.”

Abdân b. Ahmed ← Ali b. Mansûr el-Ahvâzî ← Ebû Abdurrahman el-Vekî'î ← İbrahim b. Uyeyne ← İsmâil b. Ebî Hâlid ← Kays ← Cerîr.²¹⁴ Çoğu hadisçiler İbrahim b. Uyeyne'yi zayıf bir râvi olarak kabul ettikleri için²¹⁵ hadis bu isnadla zayıf sayılır.

21. Kelime-i Tevhidi Getirenlerle Savaşmaktan Kaçınılması

Cerîr anlatıyor: Ben Karkisiya'da iken Ali b. Ebû Tâlib, İbn Abbâs ile el-Eş'as b. Kays'ı bana elçi olarak göndermişti. Bana şöyle dediler: “Emîru'l-Mü'minin'in selamı var! O diyor ki: ‘Evet! Allah sana Muâviye'den ayrılman gerektiğini göstermiş. Benim yanımda senin makamın, Resûlullah'ın (sav) yanındaki makamın gibidir.’ Cerîr dedi ki: Resûlullah (sav) beni Yemen'e onlarla savaşmak ve onlara “Lâilâhe illallah” demeye davet etmek için göndermişti. Onlar bu sözü söylediklerinde malları ve canları dokunulmaz olurdu. Ben “Lâilâhe illallah” diyen hiç kimse ile savaşmam. Bunun üzerine onlar da geri döndüler.

Hadisin isnadı şu şekildedir; Abdullah b. Saîd b. Ebî Meryem ← Muhammed b. Yusuf el-Firyâbî←Fudayl b. Ahmed el-Multî ← Ebû Nuaym ← Ebân b. Abdullah el-Becelî ← İbrâhim b. Cerîr ← Cerîr.²¹⁶

Hadis metin itibariyle sahihtir. Sahâbî Cerîr b. Abdullah, bu durumu hayatının bir prensibi olarak kabul etmiştir.

22. Atların Bereketi

Resûlullah (sav) atının kâkülünü parmaklarıyla sıvazlarken şöyle buyurdu: “*Kiyamete kadar atın alnına (iki) hayır bağlanmıştır: İnsana hizmeti kabul etmek (ecr) ve ganimet.*²¹⁷”

Bu hadisin isnadları şöyledir:

1. Nasr b. Alî el-Cehdamî ve Sâlih b. Hâtem b. Verdân ← Yezîd ← Zürey' ← Yunus b. Ubeyd ← Amr b. Saîd ← Ebû Zür'a b. Amr b. Cerîr ← Cerîr.²¹⁸

2. Züheyr b. Harb ← İsmâil b. İbrâhim ← Ebû Bekr b. Ebî Ş eybe ← Vekî' ← Süfyân (b. Uyeyne) ← Yunus ← Amr b. Saîd ← Ebû Zür'a b. Amr b. Cerîr ← Cerîr.²¹⁹

3. İmrân b. Musa ← Abdülvâris ← Yunus ← Amr b. Saîd ← Ebû Zür'a b. Amr b. Cerîr ← Cerîr.²²⁰

4. Abdullah ← Hüşeym ← Yunus ← Amr b. Saîd ← Ebû Zür'a b. Amr ← Cerîr.²²¹

Yukarıdaki isnatlarında yer alan râvilerin tamamını sika olduğundan hadis sahihtir.²²² Ebû Avâne bu hadisi beş farklı tarikle,²²³ Taberânî dört ayrı tarikle,²²⁴

²¹⁴ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 2/347 (No. 2277).

²¹⁵ Heysemî, *Mec'ma'u'z-zevâid*, 1/24.

²¹⁶ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 2/380 (No. 2392).

²¹⁷ Savaşta yaya olarak savaşına ganimetten bir pay, atlı olana iki pay verilir.

²¹⁸ Müslim, “İmâre”, *el-Hayl* (No. 97, 2/1493).

²¹⁹ Müslim, “İmâre”, *el-Hayl* (No. 97, 2/1493).

²²⁰ Nesâî, “Hayl”, 7 (7/ 221).

²²¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/361

²²² EbûHalebiyye, *Mervîyyât*, 234, 235, 237.

Beyhakî iki ayrı tarikle²²⁵ rivayet etmişlerdir. Kettânî bu konudaki hadislerin mütevatir hükmünde olduklarını belirtmiştir.²²⁶ Böylece hadis onbir ayrı isnadla rivayet edilmiş olmaktadır.

23. Zülhalesa Tapınağının Yıkılması

“Halesa, üzerine bir çeşit taç oyulmuş beyaz kuvars kristal taş şeklindeki putun, Zülhalesa ise içinde bu putun bulunduğu yerin ve yapının adıdır. Zülhalesa'nın bizzat putun adı olduğu da nakledilmektedir ki muhtemelen içinde bulunduğu yapıdan dolayı puta bu ad verilmiştir. Bekçiliğini Benî Bâhile'den Benî Ümâme'nin yaptığı Zülhalesa Has'am, Becîle, Devs, Ezdü's-Serât ile onlara komşu olan Hevâzin Arapları'na mensup kabilelerce ayrıca Benî Zübeyd ve Tebâle Arapları'nca da tapınılıyordu. Kâbe'ye el-Kâ'betü's-Şâmiyye denildiği gibi Zülhalesa'ya da âdetâ Kâbe'ye benzetmek üzere ve çok sayıdaki kabilenin toplandığı bir merkezde bulunduğundan el-Kâ'betü'l-Yemâniyye (el-Kâ'betü'l-Yemâme) adı verilmiştir.”²²⁷

Cerir anlatıyor: Resûlullah (sav) bana, “*Beni Zülhalesa'dan kurtarıp gönlümü rahatlatmaz mısın?*” dedi. Zülhalesa, Has'am kabilesinin oturduğu bölgede Kâbetü'l-Yemâniyye (Yemenlilerin Kâbesi) diye adlandırılan ve tek odadan ibaret bir tapınaktı. Ben de Ahmesîler'den²²⁸ 150 atlı ile yola çıktım. Ahmesîler at binmede mahir olan kişilerdi. Ben ise at üzerinde duramıyordum. Resûlullah (sav) benim göğsüme vurdu ve benim için, “*Allahum! Onu at üzerinde sabit tut. Onu, kendisi hidayete ermiş ve başkasını da hidayete götüren bir kılavuz eyle!*” diye dua etti, sonra da. “*Haydi yola koyul ve o tapınağı kır ve yak!*” diye emretti. Cerir görevini yerine getirdikten sonra durumu Resûlullah'a bildiren bir haberci gönderdi. Cerir'in habercisi tapınağın son durumu hakkında şunu söylemişti: “*Seni hak ile gönderen Allah'a yemin olsun ki, sana haber vermek için yanından ayrıldığımda o put, uyuz bir deve gibiydi.*” Bunun üzerine Resûlullah (s.a) Ahmesîler hakkında bereket duasında bulundu ve bunu beş kere tekrar etti.

Yaklaşık olarak benzer lafızlarla gelen hadisin tarihleri şöyledir:

1. Müsedded ← Yahya ← İsmâil ← Kays b. EbîHâzim ← Cerir.²²⁹
2. Ve ... Kays ← Cerir b. Abdullah.²³⁰
3. Muhammed b. el-Müsennâ ← Yahya ← ← İsmâil ← Kays ← Cerir.²³¹
4. Müsedded ← Hâlid ← Beyân ← Kays ← Cerir.²³²
5. Yusuf ← Musa ← EbûÜsâme ← İsmâil b. EbîHâlid ← Kays ← Cerir.²³³

²²³ Ebû Avâne, *Müsned*, 5/11-13.

²²⁴ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 2/385 (No. 2409), 285-386 (No. 2411-2413).

²²⁵ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 6/329.

²²⁶ Kettânî, EbûAbdillah Muhammed b. Ca'fer, *Nazmu'l-mütenâsir mine'l-ehâdisi'l-mütevatir*, thk. Şeref Hicâzî (Mısır: Dârü'l-Kütübî's-Selefiyye), 94.

²²⁷ Ömer Faruk Harman, “Zülhalesa”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/561.

²²⁸ Becîle kabilesinin alt kolu olan Ahmesoğulları'na mensup kişiler.

²²⁹ Buhârî, “Cihâd”, 154 (4/22); “Menâkıbü'l-Ensâr”, 21 (4/231-232).

²³⁰ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 245.

²³¹ Buhârî, “Megâzî”, 62 (5/112).

²³² Buhârî, “Megâzî”, 62 (5/112).

6. Ali b. Abdullah ← Süfyân ← İsmâil b. Kays ← Cerîr.²³⁴
7. Abdülhumejd b. Beyân ← Hâlid ← Beyân ← Kays ← Cerîr.²³⁵
8. İshâk b. İbrâhim ← Cerîr ← İsmâil b. Ebî Hâlid ← Kays b. Ebî Hâzim ← Cerîr.²³⁶
9. Ebû Bekr b. Ebî Şeybe ← Vekî‘; (Tahvil) İbn Nümeyr ← Nümeyr; (Tahvil) Muhammed b. Abbâd ← Süfyân (b. Uyeyne); (Tahvil) İbn Ebî Ömer ← Mervân el-Fezârî; (Tahvil) Muhammed b. Râfi‘ ← Ebû Üsâme.²³⁷
10. EbûTevbe er-Rebî‘ b. Nâfi ← İsa ← İsmâil ← Kays ← Cerîr.²³⁸
11. Abdullah ← Babası ← Yahya b. Zekeriyya ← İbn Ebî Hâlid ← Kays ← Cerîr b. Abdullah.²³⁹
12. Abdullah ← Babası ← Yezîd ← İsmâil ← Kays ← Cerîr b. Abdullah.²⁴⁰
13. Abdullah ← Babası ← Yahya b. Saîd ← İsmâil ← Kays ← Cerîr b. Abdullah..²⁴¹
14. Abdullah ← Babası ← Vekî‘ ← İbn Ebî Hâlid ← Kays ← Cerîr.²⁴²

Bu senedlerin tamamında yer alan râviler sika olduğundan hadis sahihtir.²⁴³ Hadisi bazı lafız farklılıklarıyla Humejdî bir,²⁴⁴ Taberânî on,²⁴⁵ Beyhakî ise iki ayrı senedle²⁴⁶ rivayet etmişlerdir. Böylece hadis yirmi yedi farklı isnadla rivayet edilmiştir.

24. Hz. Peygamber’in Seriyeye Duası

Cerîr (r.a) anlatıyor: Resûlullah (sav) bir seriyeye gönderdiği zaman, “*Bismillâhi ve billâhi ve fi sebîlillâhi ve alâ milleti resûlillâhi; hıyanet etmeyiniz, zulmetmeyiniz, müslu yapmayınız ve çocukları öldürmeyiniz.*” derdi.

Ahmed b. İbrâhim b. Milhân el-Bağdâdî ← Amr b. Hâlid el-Harrânî ← Abdullah b. Lehî‘a ← Abdirabbih b. Saîd ← Seleme b. Küheyl ← Şakîk b. Seleme ← Cerîr b. Abdullah.²⁴⁷ Kendisinde zayıflık olduğu için İbn Lehî‘a’nın rivayetleri hasen sayılmıştır. Hadisin diğer râvileri sikadır.²⁴⁸

²³³ Buhârî, “Megâzî”, 62 (5/112).

²³⁴ Buhârî, “De‘avât”, 19 (7/152).

²³⁵ Müslim, “Fedâilü’s-sahâbe”, 136 (4/1925).

²³⁶ Müslim, “Fedâilü’s-sahâbe”, 137 (4/1926).

²³⁷ Müslim, “Fedâilü’s-sahâbe”, 137 (4/1926).

²³⁸ Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 172 (No. 2772, 3/ 215).

²³⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/360.

²⁴⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/360.

²⁴¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/362.

²⁴² Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/365.

²⁴³ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 242, 245, 246, 247, 249, 250, 252, 253, 254, 255, 256.

²⁴⁴ Humejdî, *Müsned*, 2: 351 (No. 801).

²⁴⁵ Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-kebîr*, 2/338-340 (No. 2252-2257), 2/351, No. 2289), 2/353 (No. 2292).

²⁴⁶ Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ*, 9/173.

²⁴⁷ Taberânî, *el-Mu‘cemü’s-sagîr*, 2/279; e. mlf., *el-Mu‘cemü’l-kebîr*, 2/355 (No. 2304-2305).

²⁴⁸ Heysemî, *Mecma‘u’z-zevâid*, 10/169.

25. Müslümanların Kâfirlerin Yakınında İkamet Etmelerinin Yasaklanması

Cerir (r.a) anlatıyor: Resûlullah (sav) Has'am kabilesi üzerine bir seriyye gönderdi. İnsanlardan bir kısmı secdeye kapanarak kendilerini korumaya çalıştı. Ancak bu durum onların öldürülmelerini çabuklaştırdı. Durum Resûlullah'a (sav) ulaştınca, öldürülenlerden her biri için yarım diyet verilmesini emretti. Resûlullah (sav) “*Ben, müşrikler arasında oturan Müslümandan beriyim.*” dedi. Ashâb, “*Yâ Rasûlallah! Niçin?*” diye sordu. “*Bir Müslümanın kâfirin yakınında ikamet etmesi uygun değildir.*” buyurdu.

1. Hennâd b. es-Seriy ← Ebû Muâviye ← İsmâil ← Kays ← Cerir b. Abdullah.²⁴⁹

2. Hennâd ← Ebû Muâviye ← İsmâil b. Ebî Hâlid ← Kays b. Ebî Hâzim ← Cerir b. Abdullah.²⁵⁰ Tirmizî'nin senedi, Ebû Dâvûd'un senediyle aynıdır. Her iki isnadda bazen tedlis yaptığı bilinen Ebû Muâviye vardır. Bununla birlikte her iki sened sahih kabul edilmiştir.²⁵¹

3. Hennâd ← Abde ← İsmâil b. Ebî Hâlid ← Kays b. Ebî Hâzim. Cerir'in adı zikredilmeden bu tarikle Ebû Muâviye'den rivayet edilen hadisin aynısı rivayet edilmiştir.²⁵² Râvileri sika olmakla birlikte hadis Kays'ın Resûlullah'tan yaptığı bir mürseldir. Nitekim Nesâî, hadisi Kays'tan mürsel olarak rivayet etmiştir.²⁵³ Ancak bu hadis Beyhakî tarafından muttasıl ve sahih bir senetle rivayet edilmiştir.²⁵⁴ Dolayısıyla hadis bu yolla kuvvet kazanmaktadır.²⁵⁵

4. Hammâd b. Seleme ← el-Haccâc b. Ertât ← İsmâil b. Ebî Hâlid ← Kays ← Cerir b. Abdullah. Metin Ebû Muâviye tarikinin aynısıdır.²⁵⁶ el-Haccâc b. Ertât çok hata yapan bir râvidir. Bu senedle hadis zayıftır. Ancak hadis, muttasıl ve mürsel tariklerle kuvvet kazandığından²⁵⁷ hasen li-gayrihî seviyesine çıkmaktadır.

Müslümanların kâfirlerin yakınında ikamet etmelerini yasaklayan bu hadisi Taberânî dört,²⁵⁸ Beyhakî de farklı lafızlarla üç ayrı senedle²⁵⁹ rivayet etmişlerdir. Böylece hadis onbir ayrı isnadla rivayet edilmiş olmaktadır. Sonuç olarak bazı isnadlar zayıf olsa da hadis metin olarak sahihtir.

26. Hz. Peygamber'in Hz. Ali'yi Vefî İlân Etmesi

Cerir anlatıyor: Vedâ haccında Resûlullah (sav) ile birlikteydik. Gadîrhum denilen bir yere geldik. Bir münâdî “*es-Salâtü câmi'a!*” diye nida etti. Ensâr ve Muhâcirler olarak toplandık. Resûlullah (sav) ortamızda durup “*Ey insanlar! Neye şahitlik edersiniz?*” dedi. Biz de “*Allah'tan başka ilahın olmadığına şahitlik ederiz*” dedik. “*Sonra neye şahitlik edersiniz?*” dedi. Biz de “*Muhammed'in Allah'ın kulu ve resûlü olduğunu şahitlik ederiz*” dedik. “*Veliniz kimdir?*” diye sordu. Biz de “*Allah ve Resûlü velimizdir.*” dedik. Sonra elini Ali'nin (ra) pazularına vurdu, onu ayağa kaldırdı, kollarını sıvadı ve iki bileğinden tutarak şöyle dedi: “*Allah ve Resûlü kimin*

²⁴⁹ Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 105 (No. 2645, 3/104); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 9/142.

²⁵⁰ Tirmizî, “Serâyâ”, 42 (No. 1604, 4/155).

²⁵¹ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 264, 266.

²⁵² Tirmizî, “Serâyâ”, 42 (No. 1605, 4/155).

²⁵³ Nesâî, “Kasâme”, 27 (No. 4780).

²⁵⁴ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 9/142.

²⁵⁵ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 267-268.

²⁵⁶ Tirmizî, “Serâyâ”, 42 (No. 1605, 4/155-156).

²⁵⁷ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 269.

²⁵⁸ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 2/242-243 (No. 2261, 2262, 2264, 2265).

²⁵⁹ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 8/131; 9/12, 143.

velisi ise, bu da onun mevlâsıdır. Allahım! Ona dost olana sen de dost ol! Ona düşman olana sen de düşman ol. Allahım! İnsanlardan kim onu severse, sen de onun için sevgili ol. Kim de ona buğzederse, sen de ona buğzedici ol. Allahım! İki salih kuldun sonra yeryüzünde senin dışında onu kendisine emanet edebileceğin hiç kimseyi bulamıyorum. Onun hakkında güzellikle hüküm ver”. Bişr, “Bu iki salih kul kimdir?” diye sorunca, Cerîr “Bilmiyorum!” dedi.

Ali b. Saîd er-Râzî ← el-Hasan b. Sâlih b. Ruzejk el-Attâr ← Muhammed b. Avn Ebû Avn ez-Zeyâdî ← Harb b. Süreyc ← Bişr b. Harb ← Cerîr.²⁶⁰

Nûreddin el-Heysemî, hadisin râvilerinden Bişr b. Harb’in leyyin²⁶¹ olduğunu belirtmiş, ayrıca senedde tanımadığı bir râvi bulunduğunu vurgulamıştır.²⁶² Dolayısıyla hadis bu isnadla zayıftır.

Hiz. Peygamber’in hadisinde Hz. Ali’ye “mevlâ” tabirini kullanması önemlidir. Başka rivayetlerde “veli” kelimesi de kullanılmıştır. Lügatte; dost, yardımcı, mirasçı, temsilci, efendi vb. anlamlara gelmektedir. Hatta “mevlâ” kelimesi âyet²⁶³ ve hadislerde yardımcı ve velî anlamlarında kullanılmıştır. Kesinlikle Şîa’nın anladığı gibi emirlik, sultanlık ve halifelik anlamında değildir. Ayrıca konu ile ilgili sahih, zayıf ve uydurma pek çok rivayet vardır. Yine bu konuşmanın 18 Zilhicce 10 (17 Mart 632) tarihinde Pazartesi günü yapıldığı rivayet edilmiştir.²⁶⁴

27. Hakkın Tahsili

Cerîr (r.a) anlatıyor: Resûlullah (sav) hak sahibi birisine şöyle dedi: “*Hakkını, kötülükten uzak bir şekilde tam ve eksik olarak al.*”

Abdullah b. Ahmed b. Hanbel ← Saîd b. Muhammed el-Cürmî ← Dâvûd b. Abdilcebbâr ← İbrâhim b. Cerîr ← Cerîr b. Abdullah.²⁶⁵

Bu senedde bulunan Dâvûd b. Abdilcebbâr metrûk bir râvi olduğundan²⁶⁶ hadis bu isnadla zayıftır.

28. Yılanın Öldürülmesi

Dâvûd b. Abdilcebbâr anlatıyor: İbrahim b. Cerîr ile birlikte yaya olarak bir cenaze eşliğinde mezarlığa kadar gittik. Orada bir yılan çıkınca İbrahim, babası Cerîr’in Resûlullah’ın (sav) şöyle dediğini işittiğini rivayet etti: “*Kim bir yılan görür de korkusundan dolayı onu öldürmezse, o benden değildir.*”

Ahmed b. Yahya el-Hulvânî ← Saîd b. Süleyman ← Dâvûd b. Abdilcebbâr ← İbrâhim b. Cerîr ← Cerîr.²⁶⁷ Taberânî bu hadisi başka bir yerde de rivayet etmiştir.²⁶⁸ Senedde bulunan Dâvûd b. Abdilcebbâr metrûk bir râvi olduğundan²⁶⁹ hadis bu isnadla zayıftır.

²⁶⁰ Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-kebir*, 2/409 (No. 2505).

²⁶¹ Leyyin: Böyle bir râvinin rivâyetii’ tibar için alınır. Hadîsi metruk değildir. Bk. Aydınlı, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, 58.

²⁶² Heysemî, *Mecma‘u’z-zevâid*, 9/106.

²⁶³ Muhammed, 47/11. Meali: “*Muhakkak Allah iman edenlerin mevlâsı (yardımcısı)dır.*”

²⁶⁴ Konu ile ilgili geniş bilgi için bkz. Açikel, Yusuf, *Kur‘an ve Hadisler Işığında Geçmişten Günümüze Ehl-i Beyt*, Nobel Yayınevi, Ankara, 2009, s. 230-254.

²⁶⁵ Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-kebir*, 2/352 (No. 2295).

²⁶⁶ Heysemî, *Mecma‘u’z-zevâid*, 4/135.

²⁶⁷ Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-kebir*, 2/352 (No. 2294).

²⁶⁸ Taberânî, *el-Mu‘cemuül-kebir*, 2/381 (No. 2396).

²⁶⁹ Heysemî, *Mecma‘u’z-zevâid*, 4/135.

29. Kadına İlk Bakıştan Baş Çevirme

Cerir b. Abdullah dedi ki: Resûlullah'tan (sav) kadına ani bakışı sordum. Bana gözümü çevirmemi emretti.²⁷⁰

Rivayetin senedleri;

1. Kuteybe b. Saîd ← Yezîd b. Zürey' ← Yunus ← Amr b. Saîd ← Ebû Zür'a ← Cerir b. Abdullah.²⁷¹

2. Ebû Bekr b. Şeybe ← İsmâil b. 'Uleyye ← Yunus ← Amr b. Saîd ← Ebû Zür'a ← Cerir b. Abdullah.²⁷²

3. Züheyr b. Harb ← Hüseyim ← Yunus ← Amr b. Saîd ← Ebû Zür'a ← Cerir b. Abdullah.²⁷³

4. İshâk b. İbrâhim ← Abdu'l-a'lâ ← Yunus ← Amr b. Saîd ← Ebû Zür'a ← Cerir b. Abdullah.²⁷⁴

5. İshâk ← Vekî' ← Süfyân ← Yunus ← Amr b. Saîd ← Ebû Zür'a ← Cerir b. Abdullah.²⁷⁵

6. Muhammed b. Kesîr ← Süfyân ← Yunus b. Ubeyd ← Amr b. Saîd ← Ebû Zür'a ← Cerir.²⁷⁶

7. Ahmed b. Menî' ← Hüseyim ← Yunus b. Ubeyd ← Amr b. Saîd ← Ebû Zür'a b. Amr b. Cerir ← Cerir b. Abdullah.²⁷⁷

8. Abdullah ← Babası ← İsmail ← Yunus ← Amr b. Saîd ← Ebû Zür'a b. Amr b. Cerir ← Cerir.²⁷⁸

9. Abdullah ← Babası ← Hüseyim Ebû Yunus ← Amr b. Saîd ← Ebû Zür'a b. Amr b. Cerir ← Cerir b. Abdullah.²⁷⁹

Râvileri sika olduğundan bu senedlerle gelen hadislerin tümü sahihtir.²⁸⁰ Bu hadisi Dârimî bir senedle,²⁸¹ Taberânî altı senetle,²⁸² Beyhakî bir senedle²⁸³ rivayet etmişlerdir. Böylece hadis on beş ayrı senedle rivayet edilmiştir.

30. Kadına İlk Bakıştan Sorumlu Olmak

Cerir b. Abdullah dedi: Şöyle denirdi: Kişi (ilk bakışına) malik olmadığından (mesul değildir); fakat bakışını devam ettiren (mesuldür).

²⁷⁰ Müslim, "Âdâb", 45 (2/1699).

²⁷¹ Müslim, "Âdâb", 45 (2/1700).

²⁷² Müslim, "Âdâb", 45 (2/1699).

²⁷³ Müslim, "Âdâb", 45 (2/1699).

²⁷⁴ Müslim, "Âdâb", 45 (2/1700).

²⁷⁵ Müslim, "Âdâb", 45 (2/1700).

²⁷⁶ Ebû Dâvûd, "Nikâh", 44 (No. 2148, 2/609-610).

²⁷⁷ Tirmizî, "Edeb", 28 (No. 2776, 4/101).

²⁷⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/358.

²⁷⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/361.

²⁸⁰ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 302,303, 304, 305, 306.

²⁸¹ Dârimî, "İsti'zân", 15 (No: 2685).

²⁸² Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 2/ 384 (No. 2403-2408).

²⁸³ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 7/89-90.

Hadisin senedi; Muhammed b. el-Abbâsî el-Ahrem el-İsbehânî ← Ziyâd b. Eyyûb ← Yahya b. Abdülmelik b. Ebî Ganiyye ← İsmâil b. Ebî Hâlid ← Kays ← Cerîr.²⁸⁴ Şeklindedir.

31. Kadınlara Selam

Cerîr b. Abdullah dedi ki: Resûlullah (sav) kadınların yanından geçerken onlara selam verdi.

1. Abdullah ← Babası ← Muhammed b. Câfer ← Şûbe ← Câbir ← Târik et-Teymî kabilesinden bir adam ← Cerîr.²⁸⁵ Hadisin isnadında yer alan Câbir el-Cu'fî yalancılıkla itham edilen bir râvidir. Ayrıca senedde meçhul bir râvi de vardır. Dolayısıyla hadis bu isnadla zayıftır.²⁸⁶

2. Abdullah ← Babası ← Vekî' ← Şu'be ← Câbir ← Târik et-Teymî ← Cerîr.²⁸⁷

3. Abdullah ← Babası ← Muhammed b. Câfer ← Şûbe ← Câbir ← Târik et-Teymî ← Cerîr.²⁸⁸

Üç senedde de Câbir el-Cu'fî ile diğer meçhul bir adam vardır.²⁸⁹ Bu isnadlarla hadis zayıf olmakla birlikte, metin bakımından birçok mütâbii bulunduğu için²⁹⁰ sonuç itibarıyla hasen ligayrihi derecesine çıkmaktadır. Hadis, Taberânî²⁹¹ ve daha sonra gelen bazı hadis müellifleri tarafından da rivayet etmiştir.²⁹² Böylece hadis en az dört farklı isnadla rivayet edilmiş olmaktadır.

32. Erkeğin İnce Elbise Giymesi

Cerîr dedi: “(İnce elbiseyi kastederek) bazı adamlar âr (utanç) elbisesi giyer.”

Ahmed b. Yahya el-Hulvânî ← Saîd b. Süleyman ← Abbâd b. el-Avvâm ← İsmâil b. Ebî Hâlid ← Kays b. Ebî Hâzim ← Cerîr.²⁹³

Nûreddin el-Heysemî râvilerin sahih olduğunu belirtir.²⁹⁴ Dolayısıyla hadis bu isnadla sahihtir. Ancak söz Cerîr b. Abdullah ait olduğu için hadisi mevkuf hadis olarak değerlendirmek gerekir.

Sonuç

Bazı hadis metinlerinde lafzî açıdan farklılık olmakla birlikte, ana teması ve temel cümlesi aynı olan hadisleri tek hadis olarak kabul ettiğimizde Cerîr'den (r.a) rivayet edilen ahkâm hadisleri sayısının otuz iki adet olduğu tespit edilmiştir. Bu hadislerden on dört tanesi sahih, beş tanesi hasen, on üç tanesi de zayıftır. Hasen ve zayıf olan hadislerin hangi sebeple hasen ve zayıf oldukları metin içinde açıklanmıştır. Zayıf hadislerin hemen tamamı râvilerin zabt yönünden eksikliği sebebiyle zayıf sayılmıştır.

²⁸⁴ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 2/348 (No. 2380).

²⁸⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/355.

²⁸⁶ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 313.

²⁸⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 2/605.

²⁸⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 2/605.

²⁸⁹ Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 314.

²⁹⁰ Bk. Ebû Dâvûd, “Edeb”, 148 (No. 5203); İbn Mâce, “Edeb”, 11 (No. 3701); Dârimî, “İsti'zân”, 9 (No. 2679).

²⁹¹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 2/404 (No. 2486).

²⁹² Ebû Halebiyye, *Merviyât*, 317.

²⁹³ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 2/292 (No: 2215).

²⁹⁴ Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, 5/136.

Sahih ve hasen derecesindeki hadisler, amel etmeye müsait olan rivayetlerdir. Zayıf rivayetlerden sadece Hz. Peygamber'in Hz. Ali'yi velî ilân etmesiyle ilgili yirmi altı numaralı hadis problemlî görünmektedir. Bu hadisten kastedilen anlam Şîa'nın anladığı gibi Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'den sonra halife olması ise, bu anlamdaki hadisle amel etmek mümkün değildir. Zira Taberânî'den başka hiçbir hadis müellifinin kitabına almadığı ve iki zayıf ravi sebebiyle zayıf sayılan bu hadis amel edilecek derecede kuvvetli değildir. Ancak bu hadisle ailenin devamı açısından Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in temsilcisi, yardımcısı olduğu kastediliyorsa bu anlamda zayıf hadisler dikkate alınabilir. Çünkü faziletler konusunda genel olarak zayıf hadislerle amel edilmektedir.

Cerir b. Abdullah'ın (r.a), rivayet ettiği ahkâm hadislerinin yaklaşık üçte biri zayıf olmakla birlikte on yedinci maddedeki müstelede istisna ile yirmi altıncı maddedeki hilâfet anlamında Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in velîsi olduğunu bildiren hadislerin dışında fikhin genel kurallarına aykırı herhangi bir rivayet bulunmamaktadır.

Otuz iki ahkâm hadisinin iki tanesi Buhârî, yedi tanesi Müslim tarafından rivayet edilmiştir. Ahkâm hadislerinin toplam isnad sayısı ise üç yüz otuz beşe ulaşmaktadır.

Kaynakça

Abdürrezzak b. Hemmâm es-San'ânî. *el-Musannef*. thk. Habib Abdurrahman el-A'zamî. Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 1392/1972.

Ahmed b. Hanbel. *el-Müsned*. Beyrut: Mektebetü'l-İslâmî ve DâruSadr, ts.

Açikel, Yusuf, *Kur'an ve Hadisler Işığında Geçmişten Günümüze Ehl-i Beyt*, Ankara: Nobel Yayınevi, 2009.

Açikel, Yusuf, *Hadisler Uğruna İlmî Seyahatler*, Rihle, Ankara: Nobel Yayınevi, 2019.

Aydınlı, Abdullah, *Hadis İstihlaları Sözlüğü*, Timaş, İstanbul, 1987.

Beyhakî, Ebû Nu'aym Ahmed b. Abdillâh el-İsbehânî. *Delâilü'n-nübüvve*. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 430.

Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin b. Ali. *es-Sünenü'l-kübrâ*. Haydarabad: Matbaatü Meclis-i Dâireti'l-Ma'ârifî'l-Osmâniyye, 1353.

Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, *Sahihu'l-Buhârî*. Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.

Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail. *el-Edebü'l-müfred*. nşr. Muhibbüddîn el-Hatîb. Kahire: 1379.

Dârekutnî, Ali b. Ömer. *Sünenü'd-Dârekutnî*. thk. Abdullah Hâşim el-Yemânî el-Medenî. Kâhire: Dâru'l-Mehâsin, 1386/1966.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman. *es-Sünen*. Beyrut: Dâru İhyâi's-Sünneti'n-Nebeviyye.

Dilek, Mehmet- Erdoğan, Tunahan, "Cerir b. Abdullah'ın Rivâyet Ettiği Hadisler", *Katre Uluslararası İnsan Araştırmaları Dergisi*, sayı: 9, Haziran 2020 İstanbul.

Ebû 'Avâne, Yakub b. İshak el-İsferâinî. *Müsnedü Ebî 'Avâne*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1419/1998.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî. *Sünenü Ebî Dâvûd*. İstanbul: Çağrı Yayınları 1981.

Ebû Halebiyye, Ahmed Yûsuf. *Merviyâtü's-sahâbiyyi'l-celîl Cerîr b. Abdillâh el-Becelî*. Mekke: Câmî'atü'Ümmi'l-Kurâ, Yüksek Lisans Tezi, 1402/1982.

Hâkim en-Nisâbüri, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed. *el-Müstedrek'ale's-Sahîhayn*. Haleb: Mektebü'l-Matbû'âtü'l-İslâmiyye, ts.

Harman, Ömer Faruk. “Zülhalesa”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 2013, 44/561.

Heysemî, Ali b. Ebu Bekr el-Heysemî. *Mec'ma'u'z-zevâvid ve menbe'u'l-fevâid*, Beyrut: Dâru'l-Kitâb, 1967.

Humeydî, Ebû Bekr Abdillâh b. Zübeyr. *el-Müsned*. thk. Habîbu'r-Rahmân el-A'zamî. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb - Kahire: Mektebetü'l-Mütenebbî, ts.

İbn Ebî Şeybe, Abdillâh b. Muhammed el-Absî. *el-Musannef*. thk. Kemal Yusuf el-Hût. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1409.

İbn Hibbân, Ebû Hâtîm Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî. *Sahîhu İbn Hibbân*. thk. Abdurrahman Muhammed Osman. Medine: el-Mektebesü's-Selefiyye, 1390/1971.

İbn Huzeyme, Ebû Bekr Muhammed b. İshak. *Sahîhu İbn Huzeyme*. thk. Mustafa el-A'zamî. Beyrut: Mektebetü'l-İslâmî, 1390/1970.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvinî. *Sünenü İbn Mâce*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.

Kettânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ca'fer. *Nazmu'l-mütenâsir mine'l-ehâdisi'l-mütevâtir*. thk. Şeref Hicâzî. Mısır: Dârü'l-Kütübi's-Selefiyye, ts.

Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî. *Sahîhu Müslim*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.

Nesâî, EbûAbdirrahmânAhmed b. Şu'ayb. *Sünenü'n-Nesâî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.

Nevevî, Muhyiddîn b. Şeref. *el-Mecmû' Şerhu'l-Mühezzeb*. nşr. Zekeriyya Ali Yusuf. Kâhire: Matba'atü'l-Âsime, ts.

Sâ'atî, Ahmed Abdurrahman. *Minhatü'l-ma'bûd fî tertib-i Müsnedi't-Tayâlisî Ebî Dâvûd*. Kahire: el-Matba'tü'l-Müniriyye, 1372.

Şâfî, Muhammed b. İdrîs. *el-Müsned*. Mısır: Matbaatü Şirketi'l-Matbûâtü'l-İlmiyye, 1327.

Taberânî, Ebû'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed. *el-Mu'cemü's-sagîr*. thk. Abdurrahman Muhammed Osman. Medine: el-Mektebetü's-Selefiyye, 1388, 1968.

Taberânî, Ebû'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed. *el-Mu'cemü'l-kebîr*. thk. Hamdi Abdulmecîd es-Silefî. Bağdat: Dâru'l-Arabiyye, 1398/1978.

Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Selâme el-Ezdî. *Şerhu Ma'âni'l-âsâr*. thk. Muhammed Zehrâ en-Neccâr. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1399/1979.

Tirmizî, Muhammed b. İsa b. Sevre. *Sünenü't-Tirmizî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.

Uğur, Mücteba, “Hasen”, *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

Zehebî, EbûAbdillâh Muhammed b. Ahmed. *Mizânü'l-i'tidâl fî nakdi'r-ricâl*. thk. Ali Muhammed el-Becâvî. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1382/1963.